

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

JULIJA ČESNAITĖ
Nuolatinės studijos, baudžiamosios teisės ir kriminologijos
studijų programa
Programos valstybinis kodas 621M90011

KYŠININKAVIMO KVALIFIKAVIMO TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lektorius dr. Tomas Girdenis

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS	3
1. KYŠININKAVIMO REGLAMENTAVIMAS TARPTAUTINIUIOSE IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTUOSE.....	5
2. KYŠININKAVIMO SUDĖTIES POŽYMAI PAGAL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMĄJĮ KODEKSĄ	12
2. 1. Kyšininkavimo objektas	12
2. 2. Kyšininkavimo dalykas	15
2. 3. Kyšininkavimo veikos.....	25
2. 4. Kyšininkavimo subjektas	38
2. 5. Kyšininkavimo būdai ir aplinkybės	46
2. 6. Subjektyvieji kyšininkavimo požymiai.....	49
3. KYŠININKAVIMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ VALSTYBĖS TARNYBAI.....	51
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
APIBENDRINIMAS/SUMMARY	66

IVADAS

Temos aktualumas. Kyšininkavimas – viena korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, „keliančių grėsmę teisinei valstybei, demokratijai ir žmogaus teisėms, pakertančių tinkamą valdymą, sąžiningumą ir socialinį teisingumą, iškreipiančių konkurenciją, stabdančių ekonominę plėtrą ir keliančių pavojų demokratinių institucijų stabilumui ir visuomenės moralės pagrindui“¹. Tai vienas labiausiai paplitusių ir latentiškesnių šio pobūdžio nusikaltimų. Nors statistiniais duomenimis² kyšininkavimas sudaro maždaug 1 % visų registruotų nusikalstamų veikų, 2011 metais Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos užsakyta apklausa atskleidžia, kad net 81 % gyventojų mano, kad kyšininkavimas yra labai paplitusi korupcijos forma, 41 % apklaustųjų 2007-2011 metais yra davę kyšių, 30 % - patys imtų kyšių³. Siekiant sėkmingai kovoti su kyšininkavimu ir teisingai kvalifikuoti veikas, reikia išanalizuoti kyšininkavimo požymius. Iki šiol galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse⁴ (toliau – BK) įtvirtintą kyšininkavimo sudėtį sistemiškai nagrinėjo tik Laurynas Pakštaitis, kiti autoriai, pavyzdžiui, Edita Gruodytė ir Andžej Čaikovski, analizavo atskirus kyšininkavimo požymius. Pažymėtina, kad po 2011 metų BK XXXIII skyriaus pataisų dalis minėtų autorių minčių nebetinka dabartinei BK redakcijai. Šiame darbe remiantis baudžiamosios teisės teorija bei teismų praktika, susiformavusia taikant kyšininkavimo normą, nagrinėjami kvalifikavimo problemų keliantys šios nusikalstamos veikos požymių aspektai.

Darbo objektas. Kyšininkavimo reglamentavimas BK.

Darbo dalykas. Darbe nagrinėjami BK įtvirtinti objektyvieji ir subjektyvieji kyšininkavimo požymiai.

Tiriamoji problema. Darbe nagrinėjamos kyšininkavimo kvalifikavimo teorinės ir praktinės problemos. Tiriama kyšininkavimo požymių sampratos, jų atribojimo tarpusavyje bei nuo kitų nusikalstamų veikų sudėčių požymių problematika baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra aptarti pagrindines problemas, kylančias kvalifikuojant kyšininkavimą.

Darbo uždaviniai. Siekiant užsibrėžto tikslo, darbe iškelti tokie uždaviniai:

1. Išnagrinėti kyšininkavimo reglamentavimą tarptautiniuose teisės aktuose ir palyginti BK įtvirtintų nuostatų suderinamumą su juose nustatytu reguliavimu.

¹ Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos // Valstybės žinios. 2002, Nr. 23-853.

² Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras // <http://www.nplc.lt:8000/asis/>; prisijungimo laikas: 2012-12-19.

³ Lietuvos korupcijos žemėlapis // http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Korupcijos_zemelapis.pdf; prisijungimo laikas: 2012-12-19.

⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

2. Išanalizavus baudžiamosios teisės teoriją bei teismų praktiką, aptarti objektyviųjų ir subjektyviųjų kyšininkavimo požymių sampratas bei kitus probleminius kyšininkavimo kvalifikavimo aspektus.

3. Išskirti kyšininkavimo atirbojimo nuo kitų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams pagrindus.

Tyrimo metodologija. Darbe taikyti įvairūs tyrimo metodai: lyginamasis, išskiriant BK ir tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintų kyšininkavimo požymių panašumus ir skirtumus bei atirbojant kyšininkavimą nuo kitų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, lyginant baudžiamosios teisės mokslininkų nuomones; analitinis-kritinis, vertinant analizuojamu klausimu esančias mokslines pozicijas; dokumentų analizės, analizuojant pirmosios, apeliacinės ir kasacinės instancijos teismų nutartis, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos bei kitus įstatymus; loginis, formuluojant išvadas.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys dalys ir išvados.

Pirmoje dalyje aptariamas kyšininkavimo reglamentavimas tarptautiniuose teisės aktuose, palyginama, kiek BK nuostatos suderintos su šių teisės aktų reguliavimu.

Antroje dalyje analizuojami objektyvieji ir subjektyvieji kyšininkavimo požymiai. Aptariamos su šios nusikalstamos veikos dalyku, pavojingomis veikomis, subjektu, kalte ir kitais požymiais susijusios kyšininkavimo kvalifikavimo problemos.

Paskutinėje dalyje nagrinėjami kyšininkavimo atirbojimo nuo kitų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams pagrindai.

1. KYŠININKAVIMO REGLAMENTAVIMAS TARPTAUTINIUOSE IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTUOSE

Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ratifikuotos tarptautinės sutartys ir Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Lietuvos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatyme⁵ nurodyta, kad „įsigaliojusias, taip pat laikinai taikomas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Lietuvos Respublikoje privaloma vykdyti“. Minėti teisės aktai numato Lietuvos Respublikos pareigą tinkamai įgyvendinti tarptautinius dokumentus nacionalinėje teisėje, šalinti nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintų teisės normų kolizijas. Tai įrodo, kad tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai yra teisės šaltiniai formaliąja prasme ir daro įtaką nacionalinei teisei, taip pat ir BK nustatytam kyšininkavimo teisiniam reguliavimui, todėl, siekiant išanalizuoti nacionalinėje teisėje įtvirtintus kyšininkavimo požymius, naudinga aptarti šio nusikaltimo reglamentavimą tarptautiniuose ir Europos Sąjungos teisės aktuose.

Dokumentas, kuriame pirmą kartą Europos Sąjungos istorijoje įtvirtintas korupcinių veikų apibrėžimas, yra 1996 m. rugsėjo 27 d. Protokolas, parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, pridedamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos (toliau – Protokolas)⁶, Lietuvos ratifikuotas 2004 m. vasario 12 d.⁷

Protokolo 2 straipsnyje pasyvioji korupcija apibrėžta kaip „tyčiniai kurio nors pareigūno veiksmai, kai jis savo ar trečiojo asmens naudai tiesiogiai arba per tarpininkus prašo arba priima bet koki nepagrįstą atlygį, arba kai jam pažadamas toks atlygis už teisėtą arba neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas, dėl kurio jis neįvykdo savo tarnybinių pareigų, *šitaip kenkdamas ar galėdamas pakenkti Europos finansiniams Bendrijų interesams*“⁸.

Beveik identišškai pasyviąją korupciją apibrėžia ir kitas teisės aktas - 1997 m. gegužės 26 d. Europos Sąjungos konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijos pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsnio 2 dalies c punktu⁹ (toliau-ES konvencija). Joje pasyvioji korupcija įvardijama kaip „tyčiniai pareigūno veiksmai, kai jis savo ar trečiojo asmens naudai

⁵ Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.

⁶ Protokolas, parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, pridedamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos//Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4178.

⁷ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, ir jos protokolų, parengtų vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsniu, ratifikavimo//Valstybės žinios. 2004, Nr. 67-2354.

⁸ Protokolas, parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, pridedamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos//Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4178

⁹ Europos Sąjungos konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijos pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsnio 2 dalies c punktu // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=45054&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-05-05.

tiesiogiai arba per tarpininkus prašo arba priima bet koki nepagrįstą atlygį, arba kai jis priima pažadą dėl tokio atlygio už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas, dėl kurio jis pažeidžia savo tarnybines pareigas“¹⁰.

Minėtose sampratos yra nurodyti subjektyvieji ir objektyvieji pasyviosios korupcijos požymiai.

Subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai diskusijų nekelia - tiek cituotuose teisės aktuose, tiek juos komentuojančiuose mokslininkų darbuose nurodoma, kad „pasyviają korupciją pripažįstami tik tyčiniai veiksmai“¹¹.

Dėl objektyviųjų šiuose dokumentuose įvardintų kyšininkavimo požymių esama skirtingų nuomonių. Vieni autoriai teigia, kad pagal Protokolą ir ES konvenciją kyšininkavimą sudaro dvi veikos: „tiesioginis ar netiesioginis nepagrįsto atlyginimo priėmimas ar prašymas jį duoti“¹². Kituose šaltiniuose nurodoma, kad pasyvioji korupcija gali būti padaroma trimis veikomis: „neteisėto atlygio prašymu, jo priėmimu ir pažado duoti neteisėtą atlygį priėmimu. Tai apima vienašalį pareigūno veiksmą, kuriuo prašoma naudos sau, leidžiant kitam asmeniui suprasti, kad jis turi sumokėti už tam tikro pareiginio veiksmo atlikimą ar neatlikimą bei naudos priėmimą ar pažado suteikti naudą priėmimą, kai kaltininkas ir kitas asmuo dėl to susitaria“¹³. Ši nuomonė tikslesnė ir išsamesnė nei pirmoji, kadangi būtent trys pasyviają korupciją sudarančios veikos yra tiesiogiai išskiriamos ir aptariamų teisės aktų tekstuose.

Kyšininkavimo dalyku pagal abu dokumentus yra „nepagrįstas atlygis“. ES konvencijos komentare šį sąvoką aiškinama kaip „sąmoningai plati samprata, apimanti ne tik materialius objektus (pinigus, brangenybes, visų rūšių prekes, suteiktas paslaugas), bet taip pat viską, kas gali rodyti netiesioginį interesą, pvz., korumpuoto asmens skolų padengimą, darbą jam priklausančioje nuosavybėje. Šis sąrašas nėra baigtinis, o gautos, reikalauotos ir žadėtos naudos samprata apima visas materialios ar nematerialios naudos rūšis“¹⁴. Pažymėtina, kad „šalys narės nėra įpareigosios kriminalizuoti atvejus, kai atlygis be išankstinio prašymo ar susitarimo gaunamas po veiksmo atlikimo. Nepagrįstu atlygiu nelaikomos ir dovanos, jei jos nėra susijusios su po to atliekamais pareigūno veiksmais vykdant pareigas“¹⁵.

Pasyviosios korupcijos subjektas – pareigūnas. Dokumentų pirmuose straipsniuose nurodoma, kad „pareigūnas – tai bet kuris Bendrijos ar nacionalinis pareigūnas, įskaitant bet kurį

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Abramavičius A., Mickevičius D., Švedas G. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 158.

¹² Ten pat.

¹³ Explanatory Report on the Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union (Text approved by the Council on 3 December 1998) // <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:51998XG1215:EN:HTML>; prisijungimo laikas: 2013-02-17.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Ten pat.

kitos valstybės narės valstybės pareigūną¹⁶. Aptariamuose teisės aktuose „nenurodoma, kokie asmenys turi būti pripažįstami nacionaliniais pareigūnais (valstybės tarnautojais). Tai paliekama spręsti pačioms valstybėms narėms“¹⁷.

Žymiai konkrečiau dokumentuose nurodomi požymiai asmens, laikomu Bendrijos pareigūnu. Juo pripažįstamas „bet kuris asmuo, kuris yra pareigūnas ar kitas pagal sutartį dirbantis tarnautojas, kaip apibrėžta Europos Bendrijos pareigūnų tarnybos nuostatose arba Europos Bendrijų kitų tarnautojų įdarbinimo sąlygose bei bet kuris valstybių narių arba kurios nors viešosios ar privačiosios įstaigos ar organizacijos į Europos Bendrijas laikinai dirbti komandiruotas asmuo, atliekantis Europos bendrijos pareigūnų ar kitų tarnautojų funkcijoms lygiavertes funkcijas“¹⁸.

Be aptartų pasyviosios korupcijos sampratų, įtvirtintų Protokole ir ES Konvencijoje, panašumų egzistuoja ir jų skirtumas. Šiuose teisės aktuose pateikti pasyviosios korupcijos apibrėžimai skiriasi „vienu, bet itin reikšmingu požymiu – konvencija nereikalauja, kad kaltininko veiksmais būtų daroma žala Europos Bendrijų finansiniams interesams ar kiltų tokios žalos grėsmė“¹⁹. „Taigi sudėtis tampa formali, o jos taikymo sritis labai išsiplečia“²⁰.

Kitas teisės aktas, skirtas kovai su korupcija – 1999 m. sausio 27 d. Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos²¹ (toliau - ET konvencija), Lietuvos Respublikos ratifikuota 2002 m. sausio 25 d.²². Joje nurodoma, kad pasyvioji korupcija-tai „tyčiniai bet kurio jos valstybės pareigūno veiksmai, kai jis tiesiogiai arba netiesiogiai prašo arba gauna bet koki nepagrįstą atlygį, skirtą sau pačiam ar bet kuriam kitam asmeniui arba kai jis priima pasiūlymą ar pažadą dėl tokio atlygio už jo, kaip valstybės pareigūno, veikimą arba neveikimą“²³. Iš esmės

¹⁶ Protokolas, parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, pridedamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4178; Europos Sąjungos konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijos pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsnio 2 dalies c punktu // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=45054&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-05-05.

¹⁷ Abramavičius A., Mickevičius D., Švedas G. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 158.

¹⁸ Protokolas, parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, pridedamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4178; Europos Sąjungos konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijos pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsnio 2 dalies c punktu // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=45054&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-05-05.

¹⁹ Čaikovski A. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės reikšmė reglamentuojant ir aiškinant nacionalinėje teisėje baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą tarnyba // Teisė. 2005, Nr. 54. P. 32.; Michailovič I. Korupcija pagal Europos Sąjungos dokumentus ir kai kurie Lietuvos baudžiamojo teisinio reglamentavimo aspektai // Teisė. 2004, Nr. 50. P. 108.

²⁰ Čaikovski A. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės reikšmė reglamentuojant ir aiškinant nacionalinėje teisėje baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą tarnyba // Teisė. 2005, Nr. 54. P. 32.

²¹ Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos // Valstybės žinios. 2002, Nr. 23-853.

²² Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002, Nr. 851.

²³ Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos // Valstybės žinios. 2002, Nr. 23-853.

šiam teisės akte nurodyti tokie patys pasyviosios korupcijos požymiai, kaip ir jau aptartuose dokumentuose, todėl lyginant juose įtvirtintus kyšininkavimo požymius, galima rasti tik kelis skirtumus. Pirmasis - pagal ET Konvenciją nusikalstama veika gali būti padaroma ne trimis, o keturiomis alternatyviomis veikomis: nepagrįsto atlygio prašymu, jo gavimu, pasiūlymo ir pažado dėl tokio atlygio priėmimu. Prašymas reiškia „vienašališką veiksmą, kuriuo valstybės pareigūnas leidžia kitam asmeniui suprasti, kad už tam tikro veiksmo atlikimą ar neatlikimą jis turi sumokėti“²⁴. Gavimu turėtų būti taikomas „paties valstybės pareigūno ar kieno nors kito (sutuoktinio, bendradarbio, organizacijos, politinės partijos) faktinis nepagrįsto atlygio paėmimas valstybės tarnautojo ar kieno nors kito naudai“²⁵. Antras skirtumas - ET konvencijoje detaliau apibrėžiama valstybės pareigūno, kaip pasyviosios korupcijos subjekto, samprata. Kitaip nei nagrinėtuose dokumentuose, ET konvencijoje nurodoma ne tik tai, kad ši sąvoka turi būti suprantama taip, kaip ji apibrėžiama valstybių nacionalinėje teisėje, bet ir tai, kad valstybės pareigūno samprata turi apimti tris – mero, ministro ir teisėjo – pareigybes. Tikslu nuoroda padaryta tam, kad „būtų išvengta įstatymo spragų, galinčių palikti šiuos svarbius viešus asmenis už ET konvencijos veikimo ribų“²⁶.

Dar vienas teisės aktas, reglamentuojantis pasyviąją korupciją – 2003 m. liepos 22 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje (2003/568/TVR)²⁷. Pagal šį teisės aktą, kaip ir pagal Protokolą bei ES konvenciją, kyšininkavimas gali pasireikšti nepagrįsto atlygio prašymu, jo priėmimu ir pažado dėl tokio atlygio priėmimu. „Tačiau palyginus požymius, apibūdinančius pareigūnų pasyviąją korupciją, ir požymius, apibūdinančius pasyviąją korupciją privačiame sektoriuje, matyti, kad pasyviosios korupcijos privačiame sektoriuje atvejais kitaip apibūdinama tai, už ką yra priimamas, prašomas ar žadamas nepagrįstas atlyginimas. Taip pat skiriasi ir šių nusikalstamų veikų subjektai. Štai pasyviosios korupcijos privačiame sektoriuje atveju nepagrįstą atlyginimą priima, jo prašo ar jį žada priimti asmuo, kuris, dirbdamas privačioje įmonėje, eina vadovaujamas ar bet kurias kitas pareigas. Toks privačioje įmonėje dirbantis asmuo tai daro už kokio nors veiksmo atlikimą ar neatlikimą pažeidžiant savo pareigas“²⁸. „Pareigos pažeidimas suprantamas pagal nacionalinę teisę. Pareigos pažeidimo sąvoka nacionalinėje teisėje turėtų apimti bet kokią nelojalų elgesį, sudarantį įstatymuose numatytų pareigų pažeidimą, arba atitinkamais atvejais profesinių taisyklių ar nurodymų pažeidimą, taikomų asmeniui, einančiam bet kurias pareigas, vadovaujančiam ar

²⁴ Explanatory Report on the Criminal law convention on Corruption // <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/173.htm>; prisijungimo laikas: 2013-05-05.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje (2003/568/TVR) // Specialus leidimas, 2004, Nr.1.

²⁸ Abramavičius A., Mickevičius D., Švedas G. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 160.

dirbančiam privataus sektoriaus įmonėje”²⁹. Analogiškai pasyviosios korupcijos požymiai apibrėžti ir 1998 m. gruodžio 22 d. Bendruosiuose veiksniuose dėl korupcijos privačiame sektoriuje (98/742/TVR)³⁰ – pirmajame žingsnyje „ES lygmeniu kovojant su tokia korupcija“³¹.

Be jau aptartų pagrindinių dokumentų, pasyviosios korupcijos požymius nurodo ir 2005 m. spalio 31 d. Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją³² (toliau – JT konvencija), Lietuvos Respublikos ratifikuota 2006 m. gruodžio 5 d.³³. Joje įtvirtinto kyšininkavimo sudėties ypatybė ta, kad aptariama nusikalstama veika gali būti padaroma tik dviem alternatyviomis veikomis: nepagrįsto atlygio prašymu ir jo priėmimu. Asmenis, pagal JT konvenciją esančius kyšininkavimo subjektais, galima skirstyti į keturias grupes. Pirmoji – valstybės pareigūnai. Jais laikomi asmenys, einantys bet kokias skiriamas ar renkamas, nuolatinės ar laikinas, apmokamas ar neapmokamas pareigas valstybės narės įstatymų leidžiamosios, vykdomosios, administracinės ar teisminės valdžios institucijoje; asmenys, vykdančys viešąsias funkcijas bei asmenys, nacionalinėje valstybių narių teisėje apibrėžiami kaip valstybės tarnautojai³⁴. Taigi šiame teisės akte, kaip ir ET konvencijoje, tiesiogiai įvardintos pareigos, kurias einantys asmenys privalo būti pripažinti valstybės pareigūnais. Antra grupė – užsienio valstybės pareigūnai ir viešųjų tarptautinių organizacijų pareigūnai. Užsienio valstybės pareigūnas suprantamas kaip asmuo, einantis „bet kokias skiriamas ar renkamas pareigas užsienio valstybės įstatymų leidžiamosios, vykdomosios, administracinės ar teisminės valdžios institucijoje, ir bet koks asmuo, vykdančys viešąsias funkcijas užsienio valstybėje, įskaitant viešąsias funkcijas viešojoje įstaigoje ar valstybės įmonėje. Viešosios tarptautinės organizacijos pareigūnas - bet koks tarptautinis valstybės tarnautojas ar bet kuris asmuo, tos organizacijos įgaliotas veikti jos vardu“³⁵. ET konvencija reglamentuoja korupciją privačiame sektoriuje, todėl kyšininkavimo subjektu laikomas ir asmuo, vadovaujantis privataus sektoriaus subjektui arba einantis jame bet kokias pareigas³⁶. Paskutinė kyšininkavimo subjektų grupė – juridiniai asmenys. Nors jų, kitaip nei pirmų trijų subjektų grupių, atsakomybė už kyšininkavimą nenumatyta atskirame dokumento straipsnyje, bet 26 straipsnio 1 dalis numato valstybių narių pareigą nustatyti juridinių asmenų

²⁹ Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje (2003/568/TVR)//Specialus leidimas. 2004, Nr.1.

³⁰ Bendrieji veiksmai, Tarybos priimti remiantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsniu, dėl korupcijos privačiame sektoriuje (98/742/TVR) // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34830&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-05-09.

³¹ Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje (2003/568/TVR)//Specialus leidimas. 2004, Nr.1.

³² Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją//Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5145.

³³ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją ratifikavimo//Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5144.

³⁴ Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją//Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5145.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Ten pat.

atsakomybę už dalyvavimą ET konvencijoje nustatytuose nusikaltimuose. Taigi juridiniai asmenys yra visų, tarp jų ir kyšininkavimo, dokumente numatytų nusikalstamų veikų subjektai.

Kyšininkavimo požymius numato ir 1999 m. lapkričio 4 d. Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos³⁷, ratifikuota 2002 m. lapkričio 12 d.³⁸ Pagal šį teisės aktą pasyvioji korupcija gali pasireikšti nepagrįsto atlygio ar pažado dėl tokio atlygio prašymu, siūlymu ir priėmimu, taigi dokumente vadovaujamasi tradiciniu požiūriu į kyšininkavimą³⁹. Pastebėtina, kad iš visų nagrinėtų dokumentų šiame teisės akte kyšininkavimo veika apibrėžiama lakoniškiausiai – jame nepateikiama nei šio nusikaltimo subjekto, nei dalyko samprata, taigi vienas svarbiausių aptariamų konvencijos požymių - „santykinai plati jos taikymo sritis“⁴⁰.

Apibendrinant aptartus tarptautinius ir Europos Sąjungos teisės aktus, galima padaryti išvadą, kad juose išskiriami šie kyšininkavimo požymiai, kuriuos turinčias veikas valstybės narės turi kriminalizuoti: kyšininkavimas pasireiškia alternatyviomis tyčinėmis veikomis: kyšio prašymu, priėmimu, pažadėjimu jį priimti savo ar kitų naudai; kyšiu laikomas nepagrįstas atlygis, kuris suprantamas kaip visos turtinės ir neturtinės naudos rūšys; kyšininkavimas gali būti padaromas dviem būdais: tiesioginiu arba netiesioginiu; svarbi šiam nusikaltimui aplinkybė – į kyšininkavimo sudėtį įeinančios veikos padaromos už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas; kyšininkavimo subjektas – bendrijos ar nacionalinis pareigūnas ir asmuo, vadovaujantis privataus sektoriaus subjektui arba einantis jame bet kokias pareigas, už šią nusikalstamą veiką numatyta ir juridinio asmens atsakomybė; nusikalstama veika laikoma baigta nuo bent vienos alternatyvios į kyšininkavimo sudėtį įeinančios veikos atlikimo momento.

Lyginant aptartuose dokumentuose ir BK įtvirtintą kyšininkavimo reglamentavimą galima pastebėti, kad jis beveik vienodas. Sutampa nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje nustatytas kyšininkavimo būdas, subjektai, kaltės forma. Esama ir nežymių skirtumų: BK įtvirtintas alternatyvių kyšininkavimo veikų sąrašas apima platesnį ratą veikų nei pagal tarptautinį reguliavimą - baudžiama ne tik už kyšio priėmimą, pažadėjimą jį priimti, bet ir už susitarimą priimti kyšį, o tarptautiniuose dokumentuose minimas kyšio prašymas išskaidytas į kyšio reikalavimą ir provokavimą, vienodai suprantamo kyšininkavimo dalyko įvardinimui naudojami skirtingi terminai. Nepaisant šių neatitikimų, galima teigti, kad BK numatyti

³⁷ Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos // Valstybės žinios. 2002, Nr. 126-5733.

³⁸ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Civilinės teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002, Nr. 126-5726.

³⁹ Explanatory report on Civil law convention on Corruption// http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Bl7_7QlX4DQJ:conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Htm/174.htm+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt; prisijungimo laikas: 2013-05-05.

⁴⁰ Ten pat.

objektyvieji ir subjektyvieji kyšininkavimo požymiai suderinti su tarptautinių teisės aktų nuostatomis.

2. KYŠININKAVIMO SUDĖTIES POŽYMAI PAGAL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMĄJĮ KODEKSĄ

2. 1. Kyšininkavimo objektas

BK numatytų kyšininkavimo požymių nagrinėjimą reiktų pradėti nuo vieno svarbiausių veiksnių, nulemiančių „žmogaus poelgio pavojingumą ir baudžiamąjį teisinį jo vertinimą“⁴¹ – šios nusikalstamos veikos objekto – aptarimo. Kyšininkavimo objektą analizuojantys autoriai pabrėžia, kad „jis nėra vienalytis“⁴² ir skiria rūšinį, tiesioginį ir papildomą kyšininkavimo objektą.

Rūšinis kyšininkavimo objektas, atsižvelgiant į BK XXXIII skyriaus, kuriame numatyta atsakomybė už šią nusikalstamą veiką, pavadinimą yra valstybės tarnyba ir viešieji interesai. Valstybės tarnyba – „teisinių santykių, atsirandančių įgijus valstybės tarnautojo statusą, jam pasikeitus ar jį praradus, taip pat atsirandančių dėl valstybės tarnautojo viešojo administravimo veiklos valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje įgyvendinant tam tikros valstybės valdymo srities politiką ar užtikrinant jos įgyvendinimo koordinavimą, koordinuojant tam tikros valstybės valdymo srities įstaigų veiklą, valdant, paskirstant finansinius išteklius ir kontroliuojant jų panaudojimą, atliekant auditą, priimant ir įgyvendinant teisės aktus, valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų sprendimus viešojo administravimo srityje, rengiant ar koordinuojant teisės aktų, sutarčių ar programų projektus ir teikiant dėl jų išvadas, valdant personalą arba turint viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldžių asmenų atžvilgiu, visuma“⁴³. Asmenys, turintys valstybės tarnautojo statusą, savo veikloje turi vadovautis Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnyje nurodytais principais. Remiantis teismų praktika galima teigti, kad būtent valstybės tarnybos principai ir yra baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė, nes Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 28 d. nutartyje, kurioje nagrinėta viena BK XXXIII skyriaus nusikalstamų veikų, konstatuota, kad „*Baudžiamosios atsakomybės nustatymas už tokios veikos padarymą ir jos pagrindų įtvirtinimas BK skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams“ kartu reiškia, kad įstatymų leidėjas siekia inter alia užtikrinti sąžiningumo, teisėtumo, nešališkumo, visų lygybės prieš įstatymą, valstybės institucijas ir pareigūnus bei kitų konstitucinių principų reikalavimų laikymąsi valstybės tarnautojų ir jiems prilygintų asmenų veikloje, vykdant įgaliojimus, bei apsaugoti juos nuo neteisėto, nepagrįsto turtinio poveikio, pažeidžiančio [...]*

⁴¹ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 222.

⁴² Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 45.

⁴³ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinos. 1999, Nr. 66-2130.

*minėtų principų reikalavimus*⁴⁴. Nuomonei, kad valstybės tarnyba baudžiamosios teisės kontekste turi būti suprantama kaip jos principai, pritariama ir literatūroje, kurioje teigiama, kad valstybės tarnybos santykiai grindžiami „valstybės tarnybos ir valstybės tarnautojų veiklos etikos principais. [...] jei pažeidžiamas bent vienas iš šių principų, pažeidžiama ir pati valstybės tarnyba“⁴⁵.

Kitas rūšinis kyšininkavimo objektas – viešieji interesai – Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme apibrėžiamas kaip „visuomenės suinteresuotumas, kad asmenys, dirbantys valstybinėje tarnyboje, visus sprendimus priimtų nešališkai ir teisingai“⁴⁶. Iš šios sampratos aišku, kad įstatyme, kaip ir dalies mokslininkų darbuose⁴⁷, viešieji interesai siejami išimtinai su valstybės tarnyba, tačiau kiti autoriai⁴⁸ viešųjų interesų sąvoką supranta plačiau ir teigia, kad ji apima ne tik valstybės tarnautojų, bet ir šio statuso neturinčių asmenų veiklą, kadangi visuomenė suinteresuota sąžininga, teisinga ir nešališka ne tik valstybės tarnautojų, bet ir kitų viešajame ar privačiame sektoriuje dirbančių valstybės tarnautojų prilygintų asmenų, sprendžiančių įvairius visuomenei svarbius klausimus, veikla.

Tiesioginiu kyšininkavimo objektu literatūroje dažniausiai įvardijama teisinės valstybės siekį atitinkanti, normali, efektyvi, autoritetinga pagal Konstituciją, įstatymus, tarptautines sutartis ir kitus teisės aktus vykdoma valstybės, savivaldybės įstaigų ir institucijų, tarptautinių institucijų, taip pat nevalstybinių ar privačių įstaigų, įmonių, organizacijų ir asmenų, besiverčiančių profesine veikla, turinčių atitinkamus administracinius įgaliojimus ar teikiančių viešąsias paslaugas, veikla⁴⁹. Panašių kyšininkavimo objekto sampratų galima rasti ir teismų praktikoje, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartyje nurodyta, kad „*kyšininkavimas [...] pažeidžia normalią valstybės ar savivaldybės, kitų įstaigų veiklą*“⁵⁰. Doc. dr. L. Pakštaitis teigia, jog minėta „normalios veiklos“ sąvoka per daug abstrakti ir paviršutiniška, kadangi yra daugybės veiksmų, kurių dalis nesusiję su jokia nusikalstama

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-181/2008.

⁴⁵ Pranka D. Pasikėsینimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje // Jurisprudencija. 2008, Nr. 11(113). P. 39.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 67-1659.

⁴⁷ Pavilionis V., Prapiestis J., Nocius J. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 277.

⁴⁸ Gavelytė E. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 84; Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) – Vilnius, 2004. P. 42-44.

⁴⁹ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 82; Pavilionis V., Prapiestis J., Nocius J. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 278.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2012.

veika, rezultatas⁵¹ ir tikslina tiesioginio kyšininkavimo objekto sampratą, nurodydamas, kad juo yra „sąžiningumas ir nepaperkamumas valstybės tarnyboje bei įgyvendinant su ja susijusius santykius (kandidato kyšininkavimo atveju) arba sąžiningumas ir nepaperkamumas įgyvendinant viešuosius interesus kitose valstybės tarnybai nepriklausančiose institucijose arba įgyvendinant valstybės pavestas viešąsias funkcijas“⁵². Įstatymo leidėjo siekis apsaugoti sąžiningumą ir nepaperkamumą nustatant atsakomybę už kyšininkavimą aiškus iš pačios kyšininkavimo normos dispozicijos, kriminalizuojančios tam tikrų interesų tenkinimą už neteisėtą atlygį vykdant savo įgaliojimus, priimant sprendimus, kitaip sakant – paperkamumą ir nesąžiningumą. Be to, be šių vertybių neįmanoma įstatymo viršenybės, teisėtumo, lygiateisiškumo ir kitus valstybės tarnybos principus atitinkanti veikla, todėl pažeidus tiesioginį, pažeidžiamas ir rūšinis kyšininkavimo objektas. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, jog tiesioginis kyšininkavimo objektas yra valstybės tarnautojų ir jiems prilygintų asmenų sąžiningumas ir nepaperkamumas vykdant įgaliojimus.

Teorijoje kartais nurodomas ir papildomas kyšininkavimo objektas. Teigiama, kad juo gali būti nukentėjusiojo sveikata, orumas, nuosavybė ir kitos vertybės⁵³. Vis dėlto nei literatūroje, nei teismų praktikoje papildomas kyšininkavimo objektas dažniausiai nėra skiriamas ir šiai pozicijai reiktų pritarti. Nors tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, už kyši suteikiant galimybę laimėti konkursą, priimant į pareigas neturint reikiamos kvalifikacijos, galima įžvelgti papildomą kyšininkavimo objektą, valstybės ar įvairių asmenų interesus, šie interesai per abstraktūs, kad juos būtų galima įvardinti papildomu objektu⁵⁴. Tokios situacijos pavyzdžiu gali būti 2005 m. gegužės 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, kurioje buvo atmetas D. G.. kasacinis skundas, patvirtinant, kad pirmųjų dviejų instancijų teismai kasatorės veiką, kai „ji kad būdama valstybės tarnautoja, savo naudai priėmė kyši už neteisėtą veikimą, o būtent: būdama (duomenys neskelbtini) valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos vyriausioji specialistė – (duomenys neskelbtini), 2003 m. vasario 7 d. UAB „A.“ patalpose, esančiose (duomenys neskelbtini), iš šios bendrovės direktoriaus A. J. ji priėmė 400 Lt ir 50 Lt vertės riešutų rinkinį už tai, kad vykdydama savo tarnybines funkcijas, tačiau neturėdama reikiamų įgaliojimų – (duomenys neskelbtini) maisto ir veterinarijos tarnybos viršininko pavedimo - ir žinodama, kad nesaugus produktas, neatitinkantis nustatytų produktų saugos reikalavimų –

⁵¹ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) . Vilnius: LTU, 2004. P. 40.

⁵² Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) . Vilnius: LTU, 2004. P. 45.

⁵³ Pavilionis V., Prapiestis J., Nocius J. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 278.

⁵⁴ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) . Vilnius: LTU, 2004. P. 39 - 40.

vartotojų sveikatai pavojingi lazdyno riešutai, faktiškai nebus sunaikintas, surašė neteisėtą dokumentą – aktą apie maisto tvarkymo įmonių atitikimo privalomuosius reikalavimus patikrinimo, kuriame nurodė, kad netinkama maistui produkcija – 3784 kg lazdyno riešutų – yra sunaikinta“⁵⁵, pagrįstai įvertino kaip kyšininkavimą. Pavojingų žmogaus sveikatai maisto produktų nesunaikinimas, jų buvimas rinkoje gali pažeisti vertybes – vartotojų sveikatą, tačiau nuteistosios veikoje nėra sveikatos sutrikdymo požymių, todėl galimą šių vertybių pažeidimą apima kyšininkavimas. Kitaip būtų, jei D. G. bendrininkautų su kaltininkais, tyčia siekiančiais sutrikdyti žmonių sveikatą, išleidžiant į rinką pavojingus maisto produktus. Tokiu atveju kyšininkaujant padedama realizuoti dar ir kitos nusikalstamos veikos, mūsų aptariamu atveju kurio nors sunkumo laipsnio sveikatos sutrikdymo, požymius ir šios veikos kvalifikuojamos kaip nusikalstamų veikų sutaptis⁵⁶. Pavyzdžiui, R. P. nuteistas už tai, kad „priėmęs 1400 Lt kyšį už neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus, kartu su tarpininkavusiu kyšininkaujant ir jį papirkusiu S. G. dėl savanaudiškų paskatų padėjo neteisėtai gabenti per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje neturinčius užsieniečius - [...] pagal išankstinį nusikalstamą susitarimą nesulaikė ir be pasienio patikrinimo praleido per Lietuvos Respublikos valstybės sieną S. S. vairuojamu automobiliu „Mercedes Benz Vito“ neteisėtai gabenamus užsieniečius – Baltarusijos Respublikos piliečius S. S., A. S., A. R., V. S., K. A., V. S.“⁵⁷. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad R. P. padarė nusikaltimus, numatytus BK 225 straipsnio 2 dalyje, 24 straipsnio 6 dalyje ir 292 straipsnio 2 dalyje. Šiuo atveju realizuoti dviejų nusikalstamų veikų požymiai, pažeistos skirtingose nusikaltimų sudėtyse saugomos vertybės, todėl veika kvalifikuota pagal du BK straipsnius. Be to, nuorodų į papildomą kyšininkavimo objektą nėra nei XXXIII BK skyriaus, kuriame numatyta atsakomybė už kyšininkavimą, pavadinime, nei paties BK 225 straipsnio dispozicijoje. Taigi gramatinis, doktrininis ir teisminis kyšininkavimo normos aiškinimas parodo, kad analizuojama nusikalstama veika nesaugo kituose BK specialiosios dalies straipsniuose įtvirtintų vertybių, todėl darytina išvada, kad papildomo objekto kyšininkavimas neturi.

2. 2. Kyšininkavimo dalykas

Tiek 1961 metų LTSR baudžiamajame kodekse, tiek dabar galiojančiame BK kyšininkavimo dalykas įvardijamas tuo pačiu kyšio terminu, tačiau jo samprata kito. LTSR baudžiamojo kodekso⁵⁸ 180 straipsnyje bei nuo 1994 metų galiojusioje šio kodekso 282

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2006.

⁵⁶ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 86.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-332/2012.

⁵⁸ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas // Vyriausybės žinios. 1961, Nr. 18 -148.

straipsnio redakcijoje⁵⁹ kyšio sąvokos turinys neaprašytas. Ją detalizuoti padeda doktrininis ir sisteminis įstatymo aiškinimas, atskleidžiantis, kad kyšiu laikoma turtinė nauda, t.y. materialios vertybės ir suteiktos materialinės paslaugos⁶⁰.

Kyšininkavimo dalyko reglamentavimą 2000 metų BK galima skirti į du etapus: iki ir po 2011 metų baudžiamojo įstatymo pataisų. Iki minėtų pataisų kyšio sąvokos turinys, kaip ir senajame baudžiamajame įstatyme, galiojančiame BK nebuvo neįtvirtintas. Jį konkretizuojantys autoriai buvo skirtingų nuomonių.

Viena jų - ta, jog kyšis pasireiškia kaip materialiai ar nematerialiai turtinė nauda⁶¹. Tam, jog išsiaiškintume šios sąvokos reikšmę, reikia aptarti „turto“ ir „naudos“ sampratas. „Turtas“ civilinėje teisėje apima „daiktus, turtines teises ir turtines pareigas, pinigus. Siauruoju požiūriu ši sąvoka reiškia daiktą ar daiktų visumą. Plačiuoju požiūriu turtas – tai ir daiktai, ir turtinės teisės ir pareigos, išimtinės teisės ir panašiai“⁶². „Nauda“ aiškinama kaip „turtas; tai, kas gaunama iš ko vertinga, reikalinga, pelninga; geri, teigiami, palankūs rezultatai; grūdai, javai“⁶³, todėl pritartina nuomonei, kad turtine nauda turėtų būti laikomos „su turtu susijusios vertybės, priklausančios asmeniui“⁶⁴. Ji gali pasireikšti materialia ir nematerialia forma. Išnagrinėjus teismų praktiką pastebėtina, kad materialia forma kyšis dažniausiai pasireiškia kaip pinigai ir daiktai: alkoholiniai gėrimai, riešutų rinkiniai, poilsinių kelionių kelialapiai, kuponai, kuriais galima atsikaityti už viešbučio paslaugas. Kalbant apie materialius daiktus kaip kyšininkavimo dalyką pažymėtina, kad daikto pripažinti kyšiu netrukdo faktas, kad jį papirkėjas įgijo neteisėtai arba kad jis yra išimtas iš apyvartos ar ribotai joje esantis daiktas. Galimos situacijos, kai kyšio gavėjas priima šiuos daiktus už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, kadangi būtent jie tenkina jo interesus, todėl esant kitiems kyšininkavimo požymiams, jo veika gali būti kvalifikuojama pagal BK 225 straipsnį. Jei kyšininkaujantis asmuo dėl kokių nors priežasčių nežino apie neteisėtą imamo turto kilmę – jis ja nesidomi, papirkėjas apie ją kyšio

⁵⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8¹, 32, 35, 82, 82¹, 117, 212¹, 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 73¹, 74, 82², 213², 321³ straipsniais, 74¹, 283 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66 -2112.

⁶⁰ Bieliūnas E., Čepas A., Ignatas M. ir kt. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989. P. 306.; Pavilionis V., Prapiestis J., Nocius J. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 291; Jovaišas K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai valstybės tarnybai // Teisės problemos. 1996, Nr. 1. P. 76.

⁶¹ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 83; Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 99.

⁶² Mikelėnas V., Vileita A., Taminskas A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga, Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001. P. 213.

⁶³ Lietuvių kalbos žodynas // <http://www.lkz.lt/startas.htm>; prisijungimo laikas: 2013-07-15.

⁶⁴ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 84.

ėmėjui pameluoja ir panašiai – jis atsako tik už kyšininkavimą⁶⁵. Jei toks asmuo suvokia, kad priima neteisėtai kyšio davėjo įgytą daiktą, tokia veika kvalifikuojama kaip nusikalstamų veikų sutaptis⁶⁶.

Rečiau aptariamą rūšies nauda įgyja nematerialų pavidalą, pavyzdžiui, kaip kyšių pervedant pinigų į kaltininko sąskaitą. Pažymėtina, jog abi šias turtinės naudos formas įgyti bei kyšiu tapti gali ir materialinės paslaugos („gydymas neimant atlygio, nemokamas buto, automobilio remontas, statybos“⁶⁷ ir kitos nemokamai suteiktos mokamos paslaugos) bei kitoks papirkėjo tiesiogiai ar netiesiogiai atliekamas kaltininko turtinius interesus tenkinantis veikimas ar neveikimas („sklypo statyboms parinkimas vertingesnėje vietoje“⁶⁸, atleidimas nuo turtinių įsipareigojimų vykdymo, komercinės paslapties atskleidimas).

Kyšio kaip turtinės naudos koncepcijai pritarta ir teismų praktikoje, nurodant, kad kyšininkavimo dalyku „*pripažįstamas neteisėtai duotas, siūlytas ar žadėtas turtinis atlygis valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už pageidaujamą teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus*“⁶⁹. Buvo ir kitų nuomonių – I. Gavelytė mano, kad net iki minėtų BK pataisų, kyšiu galėjo būti „laikomas visoks, nebūtinai turtinio pobūdžio, nepagrįstas atlygis“⁷⁰. Šį teiginį jo autorė grindžia tuo, kad tokią kyšio sampratą įstatymo leidėjas BK įtvirtino atsižvelgdamas į tarptautinių teisės aktų dėl korupcijos nuostatas⁷¹. Taigi BK įtvirtintą kyšio sąvoką ji siūlė aiškinti atsižvelgiant į jo sampratą tarptautiniuose dokumentuose. Šiam pasiūlymui nepritaria A. Abramavičius, teigiantis, kad vargu ar realiai įmanoma traukti asmenį baudžiamajon atsakomybėn remiantis tarptautinių sutarčių, numatančių bendruosius principus arba veikos požymius ar baudmės rūšis ir įpareigojant valstybes šias nuostatas perkelti į nacionalinius įstatymus, viršenybės nacionaliniams įstatymams principu. Jo manymu, remiantis tarptautiniu dokumentu bausti asmenį galima tada, jei jame suformuluojami nusikalstamos veikos požymiai ir numatoma sankcija už jų realizavimą⁷². Nė viename nagrinėtame kyšininkavimą reglamentuojančiame tarptautiniame akte tai padaryta nebuvo. Dėl to pritartina nuomonei, kad iki BK pataisų nacionalinėje teisėje kyšis buvo suprantamas kaip turtinė nauda.

⁶⁵ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 90.

⁶⁶ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 86.

⁶⁷ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 83.

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48/2009.

⁷⁰ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 89.

⁷¹ Ten pat.

⁷² Abramavičius A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos // Teisė. 2005, Nr. 54. P. 9.

Antrasis kyšio reglamentavimo galiojančiame BK etapas prasidėjo nuo 2011 m. birželio 21 d., kai BK 230 straipsnis buvo papildytas 4 dalimi⁷³. Pagal ją „kyšis yra bet kokios turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau ar kitam asmeniui (materialios ar nematerialios, turinčios ekonominę vertę rinkoje ar tokios vertės neturinčios) forma išreikštas neteisėtas ar nepagrįstas atlygis už pageidaujamą valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą vykdant įgaliojimus“⁷⁴. Iš apibrėžimo aišku, kad kyšininkavimo dalykas dabar siejamas su turtine ar kitokia asmenine nauda. Turtinė nauda jau aptarta, todėl belieka išnagrinėti asmeninės naudos sąvoką. „Asmeninis“ aiškinamas kaip „kaip priklausantis asmeniui, susijęs su asmeniu; žymintis asmenį“⁷⁵, taigi asmeninė nauda turėtų būti suprantama kaip „su asmeniu, jo socialine padėtimi susijusios vertybės, nebūtinai turinčios materialinę išraišką“⁷⁶. BK komentaro autoriai, nagrinėdami piktnaudžiavimo požymius, šią naudos rūšį apibrėžia trumpiau, nurodydami, jog „asmenine nauda gali būti laikoma ir neturtinio pobūdžio nauda“⁷⁷. Remiantis šiomis asmeninės naudos sampratomis bei BK įtvirtintu kyšio apibrėžimu, galime padaryti keletą išvadų. Pirma, kitokia asmeninė nauda yra asmeninės naudos, galinčios būti tiek turtinio, tiek neturtinio (BK 230 straipsnio 4 dalyje vadinamo „kitokios asmeninės“ naudos terminu) pobūdžio, rūšis. Antra, neturtinė, kaip ir turtinė, nauda gali pasireikšti ir materialia, ir nematerialia forma. Konkrečių jos kaip kyšio išraiškos būdų, nesant teismų praktikos šiuo klausimu, reikia ieškoti literatūroje. Joje nurodoma, jog kyšiu kaip neturtine nauda gali tapti neteisėto atlygio gavėjo materialios ar elektroninės šeimos nuotraukos, laiškai, teigiami atsiliepimai apie valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį spaudoje, palankios recenzijos, suteikiama protekcija, diplomai, apdovanojimai⁷⁸. Trečia, tam, jog šios ir kitos vertybės būtų pripažintos kyšiu kaip neturtine nauda, jos turi atitikti Baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123(1), 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228(1), 229, 230, 253(1), 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 ir 308(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68(1) ir 68(2) straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo

⁷³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹, 68² straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 81-3959.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

⁷⁵ Lietuvių kalbos žodynas // <http://www.lkz.lt/startas.htm>; prisijungimo laikas: 2013-07-15.

⁷⁶ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 84.

⁷⁷ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 106.

⁷⁸ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 83; Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 91.

netekusiais galios įstatymo projekto aiškinamajame rašte⁷⁹(toliau – aiškinamajame rašte) nurodytą pagrindinį neturtinės naudos kaip kyšio kriterijų – dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui: savo unikalumo, subjektyvios ar praktiškai nenustatomos piniginės vertės⁸⁰, jos privalo neturėti ekonominės vertės rinkoje. Galima apibendrinti, kad kyšis kaip kitokia asmeninė (neturtinė) nauda turėtų būti suprantama kaip ekonominės vertės rinkoje neturinčios, kaltininkui ar kitam jo nurodytam asmeniui subjektyviai vertingos vertybės.

Kyšio kaip neturtinės naudos kriminalizavimas BK vertinamas nevienareikšmiškai. Vieni – plačios kyšio sampratos, apimančios visų rūšių naudą, šalininkai – tokiam reglamentavimui pritaria, savo nuomonę grįsdami šiais argumentais: plati kyšio samprata atitinka ET konvencijoje vartojamą „bet kokio nepagrįsto atlygio“ sąvoką; kaip jau minėta, rinkos vertė įmanoma priskirti ne visų rūšių kyšiams; viename BK projektų buvo siūloma kyšininkavimo dalyką apibrėžti kaip „neteisėtą turtinę ar asmeninę naudą“⁸¹; nors asmeninės naudos gavimas kriminalizuotas BK 228 straipsnio 2 dalyje, to nepakanka, nes siekiant kvalifikuoti veiką pagal šį straipsnį, be asmeninės naudos gavimo, būtina nustatyti didelę žalą normoje išvardintiems subjektams. Jei to padaryti nepavyksta, asmuo nėra nubaudžiamas nei pagal BK 225, nei pagal 228 straipsnį⁸². Reikia pridurti, kad daugelyje Europos Sąjungos šalių kyšis, taip pat kaip ir dabar galiojančiame BK, siejamas su visų rūšių nauda. Pavyzdžiui, Latvijos baudžiamajame įstatyme kyšis apibrėžiamas kaip „materialinės vertybės, turtinė ar kitokio pobūdžio nauda“⁸³, Estijos baudžiamajame kodekse – „turtinė ar kitokia nauda“⁸⁴, Vokietijos – „nauda“⁸⁵. Panašiai kyšis įvardijamas ir bendrosios teisės tradicijos šalyse. Jungtinėje Karalystėje kyšininkavimo dalyku laikoma „finansinė ar kitokia nauda“⁸⁶, Kanadoje – „pinigai, vertingas atlygis, pareigos ar

⁷⁹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

⁸⁰ Ten pat.

⁸¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89838&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

⁸² Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

⁸³ Latvijos Respublikos baudžiamasis įstatymas // <http://legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

⁸⁴ Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

⁸⁵ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

⁸⁶ Bribery Act 2010 // http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/pdfs/ukpga_20100023_en.pdf; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

įdarbinimas⁸⁷, Jungtinėse Amerikos Valstijose – „kas nors vertingo“⁸⁸. Be šių privalumų, kyšio kaip neturtinės naudos koncepcija turi ir trūkumų. Pirma, neturtinės naudos kaip kyšininkavimo dalyko kriminalizavimu „iškraipoma ilgametė šio nusikaltimo kriminalizacijos patirtis“⁸⁹, nes istoriškai kyšis buvo siejamas su turtine nauda. Antra, BK nedetalizuota plati šios naudos rūšies sąvoka, galime rasti tik kelis jos pavyzdžius aiškinamajame rašte. Tokios abstrakčios sąvokos naudojimas „nesiderina nei su legalumo principu, be kita ko, reikalaujančiu maksimalaus nusikalstamos veikos požymių aprašymo tikslumo ir aiškumo (lot. *nullum crimen sine lege certa*), nei su baudžiamosios teisės kaip kraštutinės priemonės paskirtimi“⁹⁰, nes „kriminalizuoja neapibrėžtą veikų ratą“⁹¹, taip sudarant prielaidas „pritempti“ prie baudžiamosios atsakomybės [...] konfliktus, kylančius tam tikroje sferoje“⁹². Trečia, neturtinės naudos gavimas kriminalizuotas ir BK 228 straipsnio 2 dalyje. Inkriminuoti šį nusikaltimą nėra lengva, nes be kitų požymių, turi būti nustatyta ir dėl kaltininko veikos valstybės, Europos Sąjungos, tarptautinės viešosios organizacijos, juridinio ar fizinio asmuo patirta didelė žala. To padaryti nereikia kvalifikuojant veiką kaip kyšininkavimą. Lyginant sankcijas už kyšininkavimą ir kvalifikuotą piktnaudžiavimą, o būtent jos, jose „numatytas bausmės dydis yra teisinė nusikaltimo pavojingumo išraiška baudžiamajame įstatyme“⁹³ pastebėtina, kad jos beveik vienodos, kai kurių kyšininkavimo normos dalių netgi mažesnės, taigi įstatymų leidėjo požiūriu, kyšininkavimas neturi požymių, darančių šį nusikaltimą žymiai pavojingesniu už piktnaudžiavimą. Dėl to neaišku, kodėl kaip kyšį neturtinę naudą, tarkim, asmeninę relikviją, gavęs asmuo turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, o tokią pačią naudą piktnaudžiaudamas įgijęs žmogus gali jos išvengti, nenustačius jo veikoje didelės žalos požymio. Galiausiai kyšio vertė yra vienas kriterijų, pagal kurį yra diferencijuojama baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą. Jei kyšininkavimo dalyko vertė didesnė arba lygi 1 MGL, tačiau mažesnė ar lygi 250 MGL, veika, atsižvelgiant į tai, už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą kyšis buvo gautas, kvalifikuojama pagal BK 225 straipsnio 1 arba 2 dalį. Jei kyšio vertė didesnė nei 250 MGL, veika kvalifikuojama pagal BK 225 straipsnio 3 dalį, jei mažesnė nei 1 MGL, pagal to paties BK straipsnio 4 dalį. Dėl to turbūt didžiausias teorijoje skiriamas neturtinio kyšio

⁸⁷ Kanados baudžiamasis kodeksas // <http://legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

⁸⁸ Jungtinių Valstijų kodeksas// <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/201>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

⁸⁹ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 86.

⁹⁰ Fedosiuk O. Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtą pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo//Jurisprudencija. 2012, Nr. 19(3). P. 1226.

⁹¹ Fedosiuk O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė//Jurisprudencija. 2012, Nr. 19(2). P. 726.

⁹² Ten pat.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–7–11.

trūkumas tas, jog neaišku, kaip apskaičiuoti jo vertę ir teisingai kvalifikuoti veiką⁹⁴. Vienintelė galima išeitis šioje situacijoje - atvejus, kai gaunamas neturtinės naudos pobūdžio kyšis, vertinti pagal BK 225 straipsnio 1 ar 2 dalį. Vis dėlto toks kvalifikavimo variantas nėra priimtinas, nes, atsižvelgiant į viso kyšininkavimo straipsnio struktūrą, kurioje išskirtos trys kyšio vertės ribos, minėtose straipsnio dalyse baudžiamoji atsakomybė siejama ne tik su tuo, už kokią – teisėtą ar neteisėtą – veikimą ar neveikimą valstybės tarnautojas gauna kyšį, bet ir su jo verte, todėl piniginė kyšio vertė reikšminga kvalifikuojant veikas ir pagal tas straipsnio dalis, kuriose ji tiesiogiai neminima. Be to, tiek turtinę, tiek neturtinę naudą kaip kyšį gavusių asmenų veika turėtų būti kvalifikuojama pagal tą patį BK straipsnį, jo dalį, kadangi tai nėra baudžiamosios atsakomybės už kyšininkavimą skirstymo kriterijus. Dėl to pritartina nuomonei, kad tai, jog neturtinį, kitaip nei turtinį, kyšį gavusio asmens veika negali būti vertinama kaip baudžiamasis nusižengimas ar kvalifikuotas kyšininkavimas, iškelia asmenų lygybės įstatymui principo, kurį aiškindamas Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad „*šalies teisėje būtų įtvirtintos pagrindinės teisės ir pareigos kiekvienam asmeniui lygiai su kitais, be jokių išimčių*“⁹⁵, problemą⁹⁶. Šią kvalifikavimo problemą galima spręsti arba atsisakant kyšio vertės kaip baudžiamosios atsakomybės už kyšininkavimą diferencijavimo kriterijaus, kaip yra Vokietijos⁹⁷ baudžiamajame kodekse, arba jį paliekant, tačiau ne nurodant konkretų MGL kiekį, o vartojant vertinamąjį, pavyzdžiui, stambaus masto, naudojamą Latvijoje⁹⁸, Estijoje⁹⁹ ir Lenkijoje¹⁰⁰, požymį. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad kyšis kaip neturtinė nauda turi būti kriminalizuotas, tačiau dabartinis to padarymas BK nėra tinkamas.

Pabrėžtina, kad kyšis siejamas ne su bet koku, o tik su neteisėtu ar nepagrįstu atlygiu. Manau, neteisėtu atlygiu turėtų būti laikomi išimti iš apyvartos ar ribotai joje esantys daiktai, uždraustos paslaugos. Nepagrįstas atlygis – turtinė ar asmeninė nauda kaltininkui arba kitam asmeniui, kuri nėra neteisėta, tačiau kaltininkas neturi teisės jos gauti. Atlygio pripažinimui nepagrįstu neturi įtakos, ar tas atlygis buvo įformintas koku nors sandoriu, ar ne. Tai įrodo du teismų praktikos pavyzdžiai. Pirmoje byloje kyšiu buvo pripažintas tariamas didelės vertės

⁹⁴ Fedosiuk O. Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo // Jurisprudencija. 2012, Nr. 19(3). P. 1227.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 1996, Nr. 36-915.

⁹⁶ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 91.

⁹⁷ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-09-27.

⁹⁸ Latvijos Respublikos baudžiamasis įstatymas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-09-27.

⁹⁹ Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-09-27.

¹⁰⁰ Lenkijos baudžiamasis kodeksas // https://www.imolin.org/doc/amlid/Poland_Penal_Code1.pdf; prisijungimo laikas: 2013-09-25.

projektavimo darbų sandoris, realiai neketinant sukurti teisinių padarinių šio sandorio šalims, bet suteikiant galimybę gauti materialinį atlygį už šių didelės vertės projektavimo darbų tariamą atlikimą ir konstatuota, jog kyšio „*materialus pavidalas ir teisinė forma gali būti įvairūs, tarp jų ir tariamos ar tikros civilinės sutartys su paperkamuoju. Pripažįstant duotą, siūlytą ar žadėtą atlygį kyšiu svarbiausia yra tai, kad šis atlygis, nebūdamas oficialiai reglamentuojamų darbinių santykių dalis, siejamas būtent su valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens įgaliojimų vykdymu. Kolegija konstatuoja, kad teismas, nusatęs, kad pramogų parko projektavimo darbų sandoris su galimybe gauti avansą buvo siūlomas V. D. siekiant paveikti jo, kaip miesto savivaldybės tarybos nario, balsavimą per miesto mero rinkimus, pagrįstai pripažino, kad šis sandoris ir avansas buvo siūlomi kaip kyšis*“¹⁰¹. Kitoje byloje E. B., turinti teisę atlikti pastatų energinio naudingumo sertifikavimą pagal statybos techninius reglamentus, pirmosios instancijos teismo buvo nuteista pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 225 straipsnio 2 dalį už tai, jog pasiūlius L. S., „*surašė ir išdavė energinio naudingumo sertifikatą su žinomai melagingais duomenimis, kad pastatas atitinka energinio naudingumo „C“ klasei keliamus reikalavimus. 2009 m. balandžio 8 d. E. B. į pastato energinio naudingumo sertifikatą įrašė atitinkamus žinomai melagingus duomenis ir už paslaugas iš L. S. priėmė 350 Lt mokesčių*“¹⁰². Patvirtindamas apeliacinės instancijos teismo E. B. išteisinimą dėl kyšininkavimo, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad „*apeliacinės instancijos teismas, išteisindamas L. S. ir E. B. pagal kaltinimus kyšininkavimu ir papirkimu, pagrįstai atkreipė dėmesį į tai, kad E. B. sudarė su L. S. sutartį dėl paslaugų suteikimo, nustatė paslaugų kainą, išrašė sąskaitą faktūrą, užpajamavo gautus pinigus (350 Lt), sumokėjo mokesčius. [...] Individualia veikla besiverčiančios E. B. gautas 350 Lt atlyginimas buvo įformintas sutartimi, pagal kurią E. B. įsipareigojo atlikti pastato energetinio naudingumo įvertinimą (T. 1, b. l. 59), ir užpajamuotas. Bylos duomenys neleidžia daryti išvados, kad 350 Lt atlygis buvo neįprastai didelis ir kad būtent dėl jo E. B. įrašė melagingus duomenis į pastato energetinio naudingumo sertifikatą. Jokių duomenų apie tai, kad be šių pinigų L. S. būtų įteikusi E. B. ir neoficialų atlyginimą, nėra*“¹⁰³. Taigi nors abejose bylose atlygis valstybės tarnautojui buvo įformintas – pirmu atveju tai buvo padaryta projektavimo darbų sandoriu, antru – paslaugų teikimo sutartimi, skirtingus teismų sprendimus lėmė tai, kad tik pirmoje byloje atlygis buvo nepagrįstas – jo gavimo už valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens įgaliojimų vykdymą nenumato teisės aktai. Todėl galima daryti išvadą, kad kyšio nepagrįstumas siejamas ne su jo įforminimo būdu, o su atlygio nepagrįstumu.

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48/2009.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-416/2012.

¹⁰³ Ten pat.

Aptartini dar du su kyšiu susiję klausimai. Pirmasis – seksualinių paslaugų pripažinimo kyšiu problema. Galiojant siaurai kyšio sampratai, juo buvo laikomi tik tie seksualiniai santykiai, kurie teikia turtinę naudą - nemokami lytiniai santykiai su seksualines paslaugas teikiančiais asmenimis. Kyšininkavimo dalyku laikant bet kokios rūšies naudą, „kyšiu taip pat turėtų būti laikomas ir lytinis santykiavimas su valstybės tarnautoju ar jam prilygintu asmeniu ar kitoks jo lytinės aistros tenkinimas, jei tai yra atlygis už papirkėjo pageidaujamą valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus“¹⁰⁴, taigi kyšiu dabar gali tapti ir kyšininkavimo subjekto seksualiniai santykiai su tokio pobūdžio paslaugų neteikiančiais asmenimis, nes šiais veiksmais kaltininkui suteikiama asmeninė nauda. Išskirtini tarnybos santykiais priklausomi asmenys, kadangi literatūroje galima rasti nuomonę, kad „jei veika turi privertimo lytiškai santykiauti pasinaudojant asmens tarnybiniu priklausomumu sudėties požymių, tokia veika kvalifikuojama pagal BK 151 straipsnį“¹⁰⁵. Teorijoje „privertimas“ siejamas su lytiniu santykiavimu ar lytinės aistros tenkinimu kitomis formomis, kai „tai pasiekta panaudojant psichinę prievartą arba pasinaudojant nukentėjusio asmens priklausomumu“¹⁰⁶. Pasinaudojimas asmens tarnybiniu priklausomumu suprantamas kaip prievartos rūšis, kai kaltininkas tarnybiškai priklausomam asmeniui leidžia suprasti, kad norėdamas išvengti kokių nors nemalonumų, jis turi sutikti būti seksualiai išnaudojamas¹⁰⁷. Galima pastebėti privertimo lytiškai santykiauti ir kyšininkavimo, kai kyšiu yra lytiniai santykiai tarp tarnybiškai priklausomų asmenų, panašumus: privertimas atitinka dvi į kyšininkavimo sudėtį įeinančias pavojingas veikas: kyšio reikalavimą ir jo provokavimą. Nors BK 151 straipsnyje tai nenurodyta, tačiau nepaneigta, kad teorijoje minimi nemalonumai, kuriais grasinama nukentėjusiajam siekiant priversti jį lytiškai santykiauti, gali būti susiję su kaltininko veikimu ar neveikimu vykdant įgaliojimus – aplinkybė, minima BK 225 straipsnyje. Dėl to veika, kai kaltininkas už veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus reikalauja seksualinių santykių ar juos provokuoja iš tarnybiškai pavaldaus asmens, atitinka tiek privertimo lytiškai santykiauti, tiek kyšininkavimo požymius. Vis dėlto lyginant su privertimo lytiškai santykiauti kyšininkavimo norma kriminalizuoja platesnį ratą veikų, jo dalyku gali būti įvairių rūšių nauda, todėl minėta veika turėtų būti kvalifikuojama kaip privertimas lytiškai santykiauti. Privertimas neapima kitų kyšininkavimą sudarančių pavojingų veikų: pažadėjimo ar susitarimo priimti kyšį, jo priėmimo, todėl jei analizuojamomis aplinkybėmis atliekamos šios veikos, kaltininko veika turi būti

¹⁰⁴ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 89.

¹⁰⁵ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 87.

¹⁰⁶ Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė A. ir kt. . Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009. P. 187.

¹⁰⁷ Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė A. ir kt. . Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009. P. 188.

kvalifikuojama kaip kyšininkavimas. Taigi visiškai sutikti su nuostata, kad „lytiniai santykiai tarp tarnybos santykiais priklausomų asmenų nelaikytini kyšiu“¹⁰⁸, negalima. BK 151 straipsnis panaikina galimybę vertinti šiuos santykius kaip kyšį tik tada, kai atliekamos privertimo lytiškai santykiuoti požymį atitinkančios pavojingos kyšininkavimo veikos: kyšio reikalavimas ar jo provokavimas.

Kitas su kyšininkavimo dalyku susijęs klausimas – kyšio ir dovanos, „kuri yra privataus, neįpareigojamo pobūdžio materialinė nauda“¹⁰⁹, santykis. Literatūroje teigiama, kad „kartais dovanojimas yra tiesiog būdas nusiųpti kyšininkavimo faktą“¹¹⁰, kyšis gali būti „įteiktas [...] užmaskuotai, „drapiruojant“ jį išoriškai teisėtomis priemonėmis, pavyzdžiui, [...] dovanojant vertybes“¹¹¹. Pagrindinis kriterijus, atskiriantis šias dvi sąvokas - pagrindas, dėl kurio nauda duodama: „kyšis duodamas neteisėtai, prieš tarnautojo veiksmus ar po jų, o dovana negali būti tiesiogiai susijusi su veiksmu tarnyboje ir gali būti suteikta vien asmeninių santykių pagrindu“¹¹². Šią taisyklę patvirtina ir teismų praktika. Turbūt išsamiausiai kyšio ir dovanos atribojimo tema pasisakyta 2006 m. kovo 14 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, kurioje nepaisant to, kad, anot nuteistosios, už pageidaujamą veikimą apylinkės teismo kabinete palikti šios institucijos teisėjui ir teismo posėdžių sekretorei skirti du vokai, kurių viename buvo dviejų šimtų, kitame – šimto litų vertės kupiūros, buvo tik dovanėlė, L. Š. buvo nuteista pagal BK 227 straipsnio 1 dalį. Konstatuota, kad „kyšis nuo dovanos iš principo skiriasi tuo, kad kyšis yra susitarimo tarp dviejų pusių dėl tam tikrų veiksmų atlikimo rezultatas, o dovana duodama nesant susitarimo dėl valstybės tarnautojo tam tikrų veiksmų atlikimo ar neatlikimo. pagal įstatymą baudžiamoji atsakomybė už papirkimą ir kyšininkavimą sąlygojama [...] veikos padarymo motyvu, t. y. už ką duodamos ar imamos materialinės vertybės ar pinigai (kyšis). [...] Baudžiamąją atsakomybę apsprendžia [...] papirkimo ir kyšininkavimo motyvas - pageidautinas kyšio davėjui valstybės tarnautojo veikimas ar neveikimas“. Kitoje byloje A. Č. buvo kaltinamas už neteisėtą veikimą vykdamas įgaliojimus iš A.B. priėmęs 200 litų vertės kuponus, kuriais už paslaugas galima atsiskaityti viešbučių komplekse „K.“. Priešingai nei anksčiau cituotoje byloje, joje buvo nuspręsta, kad ši turtinė nauda nėra kyšis, nes „byloje surinkti įrodymai nepaneigia A. Č. parodymų, kad: su A. B. jis seniai ir artimai bendrauja; „K.“ kuponus yra gavęs iš jos kaip artimos draugės dovaną; su jo tarnybine veikla ar tarnybine

¹⁰⁸ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 87.

¹⁰⁹ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 83.

¹¹⁰ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 83.

¹¹¹ Jovaišas K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai valstybės tarnybai // Teisės problemos. 1996, Nr. 1. P. 77.

¹¹² Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 83.

*padėti tai niekaip nesusiję [...] A. Č. veika neatitinka jam inkriminuoto BK 225 straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties (nustatytas tik materialinių vertybių priėmimo faktas, tačiau liko neįrodyta, kad tas vertybes A. Č. priėmė už savo teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus)*¹¹³. Apibendrinant galima išskirti šiuos dovanos, padedančios atriboti ją nuo kyšio, požymius: dovana duodama asmeninių santykių pagrindu; abu veikiantieji suvokia, kad ji nesusijusi su dovanotojo interesų realizavimu apdovanotajam vykdant įgaliojimus¹¹⁴. Šios baudžiamosios teisės nuostatos dera su civilinėje teisėje įtvirtintu dovanojimo reguliavimu, nes pakeitus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹¹⁵ (toliau – CK) 6.470 straipsnį, visiems politikams, valstybės ir savivaldybių pareigūnams ir kitokiems valstybės tarnautojams ir jų artimiesiems giminaiciams draudžiama priimti dovanas, kai tai susiję su politiko, pareigūno ar valstybės tarnautojo tarnybine padėtimi ar tarnybinėmis pareigomis.

Kitoks verslo dovanų vertinimas. Nors vienas privataus sektoriaus subjektas, jo vadovas, jas gauna kitam tokiam pačiam subjektui tikintis su juo palaikyti gerus santykius¹¹⁶, o tai, kaip bus rašoma paskutinėje darbo dalyje, yra vienas piktnaudžiavimo požymių, manytina, kad tokia veika piktnaudžiavimo sudėtis nėra realizuojama, nes nepadaroma nė viena dviejų BK 228 straipsnyje nurodytų pavojingų veikų, nekyla šioje teisės normoje numatyti padariniai. CK¹¹⁷ įtvirtintas sutarčių laisvės principas leidžia asmeniui pasirinkti, su kuo jis nori sudaryti sutartį, taigi nėra draudžiama kita sutarties šalimi pasirinkti subjektą, iš kurio priimta verslo dovana. Be to, jei šie subjektai bendradarbiauja ilgą laiką, tiek jos davėjas, tiek priėmėjas supranta, kad tokios dovanos yra dovanojančiojo geros valios, draugiškumo išraiška. Taigi verslo dovanos priėmimas, jei tai nėra daroma už konkretų veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, neturėtų būti vertinamas kaip nusikalstama veika.

2. 3. Kyšininkavimo veikos

Į kyšininkavimo sudėtį įtrauktos penkios pavojingos veikos.

Pirmoji – kyšio priėmimas. ET konvencijos komentare nurodoma, jog priėmimu laikomas „paties valstybės pareigūno ar kieno nors kito (sutuoktinio, bendradarbio, organizacijos, politinės partijos) faktinis nepagrįsto atlygio paėmimas valstybės tarnautojo ar kieno nors kito naudai“¹¹⁸. Panaši nuomonė išreiškiama ir nacionalinėje baudžiamosios teisės

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2012.

¹¹⁴ Pakštaitis L. Baudžiamojo atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 83.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹¹⁶ Q Finance // <http://www.qfinance.com/dictionary/business-gift>; prisijungimo laikas: 2013-11-10.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹¹⁸ Explanatory Report on the Criminal law convention on Corruption // <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/173.htm>; prisijungimo laikas: 2013-05-05.

literatūroje, kurioje teigiama, kad tam, jog kyšis būtų laikomas priimtu, „būtina, jog faktinės bylos aplinkybės liudytų, kad asmuo išreiškė tam tikrą valią tą kyšį priimti. Tai gali būti [...] kyšio įsidėjimas į stalčių, [...] nurodymas vietos, kur kyšis turėtų būti padėtas¹¹⁹“, suvokus, kad duotas kyšis, nepranešimas apie papirkimą teisėsaugos institucijoms¹²¹. BK komentare įvardintos dvi kyšininkavimo dalyko priėmimo kvalifikavimui svarbios taisyklės: tai, jog „vien kyšio davimo (pavyzdžiui, palikimo kabinete, įkišimo į rūbus, atsiuntimo paštu, perdavimo per trečiuosius asmenis ir pan.) nepakanka kyšio priėmimui pripažinti“¹²² ir ta, kad „jei iš bylos aplinkybių matyti, kad asmuo nesiekė kyšio, dėl jo nebuvo susitarta ir pan., tačiau jį gavo (rado paliktą, atsiųstą ir pan.) ir apie tai nedelsdamas pranešė teisėsaugos institucijoms, taikyti BK 225 straipsnį nėra pagrindo“¹²³. Atsižvelgiant į jas galima sutikti su nuomone, kad kyšio priėmimas turėtų būti suprantamas kaip sąmoningas kaltininkui nepriklausančios gaunamos ar jau gautos kokios nors rūšies naudos pasisavinimas¹²⁴.

Reikia aptarti kelis su šia veika susijusius aspektus. Pirmasis – kyšio priėmimo baigtumas. Pirmasis kyšio priėmimo baigtumo momentas – viso kyšio priėmimas. Jis apima dviejų rūšių situacijas. Pirmoji – atvejai, kai kaltininkas pats ar per trečiuosius asmenis iš karto, vienu metu priima visą pažadėtą ar susitartą priimti, reikalautą arba provokuotą (jei prieš priėmimą buvo atlikta viena ar kelios šių veikų) duodamą/duotą kyšį. Tarkim, „*G. M. pagal BK 225 straipsnio 4 dalį nuteistas už tai, kad būdamas (duomenys neskelbtini) VPK patrulį rinktinės 5 būrio patrulis 2008 m. gruodžio 4 d., apie 12.20 val., (duomenys neskelbtini), tarnybiniame automobilyje savo naudai tiesiogiai iš T. S. priėmė 50 Lt kyšį už neteisėtą neveikimą vykdant įgaliojimus, kad nebūtų surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas dėl Kelių eismo taisyklių [...] pažeidimo – transporto priemonės vairavimo neužsisegus saugos diržo*“¹²⁵. Visas kyšis bus laikomas priimtu ir kai kaltininkas priimdamas kyšį dalimis, priima visą atliekant kitas kyšininkavimo veikas nurodytą kyšį. Pavyzdžiui, vienu Lietuvos Apeliacinio Teismo nuosprendžiu S. Š. buvo nuteista už tai, kad būdama valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, už teisėtą veikimą vykdant įgaliojimus, t.y. už tai, kad ji atliktų UAB „R.“ bankroto procedūras ir likviduotų bendrovę, susitarė priimti ir tiesiogiai pareikalavo iš bankrutavusios UAB „R.“ direktoriaus S. V. savo naudai perduoti jai 10 000 Lt kyšį. Šiuos 10 000 Lt ji dalimis (dažniausiai po 1 000 Lt) priėmė 2010 m. spalio 27 d. – 2011 m. liepos 13 d.

¹¹⁹ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2011 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114/2011.

¹²⁰ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr 53. P. 85.

¹²¹ Ten pat.

¹²² Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 84.

¹²³ Ten pat.

¹²⁴ Pakštaitis L. Baudžiamojo atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 49.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-398/2010.

laikotarpiu¹²⁶. Kaip matome, nuteistoji dalimis priėmė visą susitartą priimti ir reikalautą kyšį, taigi kyšio priėmimas baigtas, nes priimtas visas siektas gauti kyšis. Vis dėlto kartais kaltininkas priima tik dalį reikalauto, provokuoto, susitaro ar pažadėto priimti kyšio. Pavyzdžiui, būdami valstybės tarnautojai prilygintais asmenimis, N. L. ir D. N. už serverinės virtualizavimo paslaugų sutarties pasirašymą pareikalavo iš P. K. 20 000 Lt, bet priimdami kyšį dalimis, jie priėmė tik jo dalį - 11 000 Lt¹²⁷. Esant tokiai situacijai, kaip nurodoma teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalgoje¹²⁸, kyšio priėmimas laikomas baigtu priėmus bent dalį atlygio. Nors tokių situacijų pavyzdžių teismų praktikoje rasti nepavyko, tačiau manytina, kad remiantis šia nuostata, kyšio priėmimas būtų baigtas ir tuo atveju, jei kaltininkas, prieš tai neatlikęs kitų kyšininkavimo veikų, siekiamo gauti kyšio, jo vertės nenurodęs, dėl kokių nors nuo valios priklausančių arba ne priežasčių nepriimtų viso iš karto duodamo kyšio. Apibendrinant galima teigti, kad kyšis laikomas priimtu, kai „valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo pats ar per trečiuosius asmenis priima visą ar bent dalį kyšio“¹²⁹.

Kaltininkui iš to paties nukentėjusiojo kelis kartus priėmus kyšį, kyla klausimas, kaip turi būti vertinama jo veika – vienas ar keli nusikaltimai, todėl antrasis aptartinas su kyšio priėmimo kvalifikavimu susijęs aspektas – kyšio priėmimo dalimis atibojimas nuo nusikalstamų veikų daugeto. Šiuo atveju svarbu išsiaiškinti kaltininko tyčią, nes nuo to priklauso veikos vertinimas. Jei kaltininkas turėjo vieną sumanymą, veika kvalifikuojama kaip tęstinė, jei jo veikoje vieningos tyčios nebuvo – kaip realioji nusikalstamų veikų sutaptis. Vieną sumanymą priimant kyšį dalimis rodo kaltininko siekiamos gauti naudos įvardijimas jam atliekant kurią nors kitų kyšininkavimo veikų. Teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad toks įvardijimas gali pasireikšti dviem būdais: viso, galutinio norimo kyšio, kaip tai buvo padaryta cituotoje Lietuvos Apeliacinio Teismo ir kitose bylose¹³⁰, bei atlygio, kuris turi būti duodamas ar suteikiamas periodiškai, nurodymu. Antai „D. S. nuteistas už tai, kad, būdamas valstybės tarnautojas [...] už neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus – už pagalbą iškilus įvairioms problemoms, t. y. už informaciją apie organizuojamus policijos reidus ir netrukdomą prekybą mobiliojo ryšio telefonais, reikalavo iš M. M. kas mėnesį mokėti jam po 150 Lt. [...] M. M. sutiko mokėti D. S. po 100 Lt. 2007 m. balandžio 25 d. Gariūnų turgavietėje, kioske Nr. 5, F. V., veikdamas D. S.

¹²⁶ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2013 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-319/2013.

¹²⁷ Vilniaus apygardos teismo 2013 m. vasario 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-141-166/2013.

¹²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 4 d. „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“ // Teismų praktika. 2007, Nr. 26.

¹²⁹ Ten pat.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2012.

*prašymu ir jam padėdamas, iš M. M. D. S. naudai priėmė reikalauto kyšio dalį – 300 Lt, 2007 m. birželio 20 d. – priėmė antrą reikalauto kyšio dalį – 300 Lt, 2007 m. lapkričio 14 d. – priėmė trečią reikalauto kyšio dalį – 200 Lt*¹³¹. Nors apžvelgtose bylose siekiamas gauti kyšis buvo nurodomas prieš priimant pirmą jo dalį, manome, kad tęstine veika gali būti laikomos ir veikos, kai jis įvardijamas po dalies jo priėmimo, jei nustatoma, kad po priėmimo nurodytą atlygį jis turėjo tyčią gauti jau prieš jį priimdamas. Remiantis teorija bei teismų praktika, analizuojančioje tęstinę nusikalstamą veiką, jei kaltininko veikoje kelis kartus priimant kyšį iš to paties asmens vieno sumanymo nebuvo, kiekvienu kyšio priėmimo atveju susiformuodavo nauja tyčia¹³², nebuvo nurodoma konkreti norima priimti nauda¹³³, tokia veika turėtų būti vertinama kaip nusikalstamų veikų daugetas.

Kiek kitoks veikų, kai kyšis priimamas iš kelių asmenų, kvalifikavimas. Savo 2005 metų gegužės 17 dienos nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad R. A., K. L. ir M. M. veika, kai jie būdami valstybės tarnautojai, kuriems buvo pavesta tikrinti ligonius, nustatant invalidumo grupę, laikotarpiu nuo 2001 m. rugpjūčio 27 d. iki 2001 m. rugsėjo 25 d. priėmė įvairios vertės kyšių iš daug nukentėjusiųjų, Šiaulių apylinkės teismo pagrįstai įvertinta kaip tęstinė, remiantis vieningos kaltės ir vieningo rezultato siekimo požymiais¹³⁴. Kitose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse kyšio priėmimas iš kelių asmenų vertinamas kaip nusikalstamų veikų daugetas. Tarkim, A. B., būdamas prilygintas valstybės tarnautojui asmuo, dirbdamas pagal darbo sutartį VŠĮ „S“ gydytoju – echoskopuotoju, teikdamas viešąsias paslaugas, laikotarpiu nuo 2009 m. birželio 18 d. iki 2009 m. rugpjūčio 13 d., už neteisėtą veikimą - echoskopinio tyrimo atlikimą neturint nustatyta tvarka išduoto gydytojo siuntimo - darbo kabinete savo naudai tiesiogiai kaip kyšius priėmė pinigų iš devynių asmenų. *„Apeliacinės instancijos teismas, iš dalies tenkindamas prokuroro apeliacinį skundą, pripažino, kad A. B. padarė [...] atskiras, savarankiškas devynias nusikalstamas veikas, sudarančias realiąją jų sutaptį. Savo išvadą teismas grindė tuo, kad A. B. sumanymas daryti naują nusikalstamą veiką kiekvieną kartą kildavo iš naujo susidarius palankiai situacijai bei susiformavus naujiems savanaudiškiems motyvams*¹³⁵. Nagrinėjant bylą kasacinėje instancijoje toks veikos kvalifikavimas patvirtintas kaip teisingas. Kitoje byloje R. R. ir V. S., *„dirbdami valstybės tarnyboje, [...] grubiai pažeisdami valstybės tarnybą reglamentuojančių įstatymų reikalavimus, veikdami susitarę ir bendrininkų grupe provokavo duoti, reikalavo ir priėmė kyšius [...] iš įvairių keleivių pervežimu užsiimančių įmonių ir bendrovių vadovų*¹³⁶. Atmesdamas kasacinio skundo

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-357/2009.

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-605/2007.

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 5 d. nutartis Nr. 2K-649/2006.

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-309/2005.

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2011.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2008.

argumentą, kad ši veika turi būti vertinama kaip tęstinė, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nurodė, kad „Kasatorius skunde pabrėžia, kad jam inkriminuotas veikas padarė tais pačiais veiksmais, vadovaudamasis tais pačiais motyvais ir siekdamas to paties tikslo, vieninga tyčia. Tačiau jis nemini ir nevertina nusikalstamos veikos dalyko aspekto, kuris šiuo konkrečiu atveju byloje yra lemiamas. Kaltinamajame akte yra aiškiai išskirtos septynios nusikalstamos veikos. Dėl kiekvienos kyšio sumos, sudarančios atskirą nusikalstamos veikos dalyką, yra detaliai aprašyti visi atlikti veiksmai ir jų dalyviai, kadangi kiekvieno kyšio paėmimas buvo organizuojamas ir įgyvendinamas atskirai, skirtingu laiku, iš skirtingų įmonių vadovų, jiems nurodant skirtingas kyšio reikalavimo priežastis. [...] Kiekvienos iš padarytų veikų atskiras aprašymas bei kvalifikavimas atliktas nepažeidžiant įstatymo reikalavimų. Nepaisant to, kad padarytos veikos turi pasikartojančių bruožų, yra ir kiekvienai iš šių veikų būdingų esminių skirtumų, todėl jos įvertintos kaip atskiros nusikalstamos veikos“¹³⁷. Taigi kyšio priėmimas iš kelių asmenų teismų praktikoje vertinamas kaip realioji nusikalstamų veikų sutaptis. Toks veikų kvalifikavimas argumentuojamas vieningos tyčios kaltininko veikoje nebuvimu, ne vienu nusikalstamos veikos dalyku.

Verta paminėti ir kyšio priėmimo kvalifikavimo aspektus, susijusius su veikimu ar neveikimu, už kurį jis priimamas. Pirmiausia – tiek literatūroje¹³⁸, tiek teismų praktikoje¹³⁹ sutariama, kad kyšis gali būti priimamas ne tik iki, bet ir po tam tikrų veiksmų atlikimo (neatlikimo) jo davėjo interesais. Pavyzdžiui, „R. A., dirbdamas Tardymo poskyrio prie Kalvarijos policijos komisariato tardytoju ir būdamas cigarečių naikinimo komisijos pirmininku, [...] susitarė su J. P. šių cigarečių nesunaikinti ir jas neteisėtai perleisti T. G. ir D. A., po to 2003 m. vasario 5 d. šias cigaretes neteisėtai išgabeno iš Kauno teritorinės muitinės Kalvarijos kelio posto ir perdavė minėtiems asmenims bei už tokį neteisėtą veikimą, vykdant savo įgaliojimus, 2003 m. vasario 6 d., apie 12 val. 30 min., Kalvarijos policijos komisariato patalpose [...] iš T. G. per J. P. perduotų valstybės pareigūnų papirkimui 34 000 JAV dolerių, savo naudai tiesiogiai priėmė 10 000 JAV dolerių, kas sudarė 31 431 Lt, kyšį“¹⁴⁰. Kaip matome, šioje situacijoje kyšis buvo priimtas po veiksmų, už kuriuos jis duodamas, atlikimo. Tokių veikų kriminalizavimas literatūroje grindžiamas tuo, kad jų realizavimas leidžia abejoti kyšį „priėmusiojo nešališkumu, nepaperkamumu, griežtu teisės aktų laikymusi ir kartu kenkia institucijos, kurioje šie asmenys

¹³⁷ Ten pat.

¹³⁸ Jovaišas K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai valstybės tarnybai // Teisės problemos. 1996, Nr. 1. P. 77; Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) . Vilnius: LTU, 2004. P. 55; Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 84.

¹³⁹ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2011 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114/2011.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. sausio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-64/2011.

dirba, autoritetui“¹⁴¹. Be to, pripažinimas, kad ši nauda „nėra kyšis, daugeliu atvejų sudarytų sąlygas išvengti baudžiamosios atsakomybės už kyšininkavimą, nes korupciniu sandoriu suinteresuotas kyšininkas ims kyšį tik įvykdęs tam tikrą veiką, kurios atlikimu yra suinteresuotas papirkėjas“¹⁴². Kaip kyšininkavimas kvalifikuojamos ir veikos, kai kaltininkas, priėmęs kyšį, neatlieka veiksmų, už kuriuos kyšis buvo duotas¹⁴³, nes jomis „kėsinamasi į tą patį nusikaltimo objektą, veika padaroma toje pat socialinėje sferoje. Išoriškai veika pasireiškia lygiai tokiais pat objektyviais veiksmais – kyšio priėmimu, veiką padaro toks pat specialusis subjektas“¹⁴⁴.

Antroji kyšininkavimo veika – pažadėjimas priimti kyšį. ET konvencijos komentare ši veika apibrėžiama kaip „situacijos, kai kyšio davėjas įsipareigoja sau vėliau duoti neteisėtą naudą [...] arba kai yra susitarimas tarp kyšio davėjo ir ėmėjo, kad kyšio davėjas duos neteisėtą naudą vėliau“¹⁴⁵. Nacionalinėje literatūroje analizuojama veika aiškinama kaip „davimas žodžio priimti kyšį, kartu gali būti pažadama atlikti (neatlikti) atitinkamus veiksmus galimo kyšio davėjo (ar jo nurodytų kitų asmenų) naudai“¹⁴⁶, „viena ar kita forma asmens išreikštas sutikimas patenkinti kyšio davėjo interesus ir už tai priimti kyšį“¹⁴⁷. Svarbu tai, kad kriminalizuotas ne abstraktus ar kitiems asmenims juokais pasakytas pažadas padaryti nusikalstamą veiką, o konkretus ir realus pažadas: „turi būti konkretus asmuo, užimantis tam tikras pareigas, ir turi būti konkretus asmuo ar asmenų grupė, kyšininkavimu siekiantys patenkinti savo interesus. Antra, pažadas priimti kyšį turi išplaukti iš konkrečios situacijos, būti patvirtinamas, o ne paneigiamas konkrečiais asmens veiksmais. Trečia, pažadas turi būti susijęs su kaltininko tyčia kyšininkauti – žadėti priimti tam tikrą atlygį už atliekamus veiksmus žadėtojo naudai ir noras taip elgtis“¹⁴⁸. Šios pavojingos veikos įtraukimas į kyšininkavimo sudėtį sulaukia kritikos. Anot A. Abramavičiaus, toks teisinis reguliavimas paneigia savanoriško atsisakymo pabaigti nusikalstamą veiką institutą, kadangi kyšininkavimas laikomas baigtu nuo to momento, kai kaltininkas pažada priimti kyšį, tolimesni jo veiksmai veikos kvalifikavimui reikšmės neturi. Palyginimui autorius nurodo nužudymo veiką - net pažadėjęs padaryti tokį sunkų nusikaltimą asmuo iki atlikdamas kito žmogaus gyvybės atėmimui skirtus veiksmus gali savanoriškai atsisakyti pabaigti šią nusikalstamą veiką ir tai pašalina jo baudžiamąją atsakomybę už

¹⁴¹ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 86.

¹⁴² Ten pat.

¹⁴³ Jovaišas K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai valstybės tarnybai // Teisės problemos. 1996, Nr. 1. P. 77; Lietuvos Apeliacinio Teismo 2011 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114/2011.

¹⁴⁴ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 56.

¹⁴⁵ Explanatory Report on the Criminal law convention on Corruption // <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/173.htm>; prisijungimo laikas: 2013-09-20.

¹⁴⁶ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 84.

¹⁴⁷ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 59.

¹⁴⁸ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 58.

nužudymą¹⁴⁹. Vis dėlto pažadėjus nužudyti nėra padaroma žala kito žmogaus gyvybei, todėl įmanomas ir savanoriškas atsisakymas baigti šį nusikaltimą. Tuo tarpu pažadas priimti kyšį parodo, kad kaltininkas nėra nepaperkamas ir sąžiningas vykdydamas įgaliojimus – pažeidžiamas kyšininkavimo objektas. Todėl manau, jog pažado priimti kyšį kriminalizavimas ir kyšininkavimo baigtumo susiejimas su šios veikos atlikimu yra pagrįstas.

Susitarimas priimti kyšį – trečioji kyšininkavimo veika. Juo laikomas „sandoris“, kai viena šalis įsipareigoja patenkinti kitos šalies interesus, o ši įsipareigoja duoti kyšį¹⁵⁰, „kyšininko ir kyšio davėjo susitarimas ne tik dėl kyšio priėmimo, davimo, bet ir dėl kyšio pobūdžio, formos, dydžio, priėmimo laiko, vietos, būdo ir pan.“¹⁵¹. Pastebėtina, kad vieningos teismų praktikos, kokie veiksmai laikomi susitarimu priimti kyšį, nėra. Tarkim, nepaisant cituoto teismų praktikoje rasto apibrėžimo, skirtingai vertinamas vietos, kurioje kyšis bus priimtas, nurodymas. Štai E. V., kai jis „*telefonu iš A. P. gavęs informaciją, kad šis jau turi reikalaujamą pinigų sumą, [...] nurodė vėliau susisiekti su juo ir apie 19.30 val. išvažiavo iš Vilniaus Kauno kryptimi, o 20.03 val. pats telefonu paskambino A. P. ir nurodė kyšio perdavimo vietą - degalinę „Statoil IX fortas“*¹⁵², analizuojama veika neinkriminuota. Kitoje byloje T. P., pareikalavęs iš V. B. 200 litų kyšio, o šiam pinigų su savimi neturint, nurodė nukentėjusiajam „*atvykti su pinigais prie kavinės „Čeburekinė“*¹⁵³. Šis T.P. veiksmas, kitaip nei prieš tai cituotoje byloje, kvalifikuotas kaip susitarimas priimti kyšį. Nėra ir aiškių kriterijų, padedančių atriboti susitarimą priimti kyšį nuo kitų kyšininkavimo veikų¹⁵⁴. Tarkim, analizuojant susitarimo ir pažadėjimo priimti kyšį sąvokų skirtumus literatūroje nurodoma, kad jos skiriasi tuo, jog pažadas „gali būti laikomas vienpusiu elgesio iš specialaus subjekto pusės aktu (asmuo pažada sutikdamas su pasiūlymu)“¹⁵⁵, jis „duodamas neįvardijant kyšio pobūdžio, jo dydžio, nesusitarus, už kokias veikas, vykdant įgaliojimus, jis duodamas“¹⁵⁶. „Susitarimas suponuoja abipusį valios išreikštumą ir suderinamumą“¹⁵⁷, todėl „pažadėjimo sąvoka leidžia spręsti apie mažesnę korupcinę veiką darančių asmenų valios suderinamumo lygį“¹⁵⁸. Be to, kaip bus matyti iš likusių kyšininkavimo veikų analizės, praktikoje kyla problemų dėl susitarimo priimti kyšį ir kyšio reikalavimo

¹⁴⁹ Abramavičius A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos // Teisė. 2005, Nr. 54. P. 14.

¹⁵⁰ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 60.

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2007 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231/2007.

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24/2012.

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-523/2008

¹⁵⁴ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 86.

¹⁵⁵ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 60.

¹⁵⁶ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 86-87.

¹⁵⁷ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 61.

¹⁵⁸ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 87.

atskyrimo. Dėl šių priežasčių pritartina tų valstybių, kaip antai Estijos¹⁵⁹, Lenkijos¹⁶⁰, Vokietijos¹⁶¹, kurių baudžiamuosiuose kodeksuose susitarimas priimti kyšį nėra kriminalizuotas, praktikai. Juk susitardamas priimti kyšį kaltininkas kartu ir pažada jį priimti, todėl siekiant išvengti minėtų kvalifikavimo problemų, analizuojama pavojinga veika gali būti laikoma pažadėjimo priimti kyšį rūšimi, kai ne tik duodamas žodis jį priimti, bet ir susitariama dėl kyšio pobūdžio, dydžio, priėmimo laiko ir/ar kitų aplinkybių.

Ketvirtoji BK įtvirtinta analizuojamo nusikaltimo veika – kyšio reikalavimas. Teismų praktikoje juo pripažįstami „veiksmi, kai kyšio atvirai reikalaujama ar netgi grasinama, jeigu nebus duodamas kyšis, atlikti neteisėtus veiksmus, padaryti žalą teisėtiems asmens interesams arba neatlikti teisėtų veiksmų, kuriuos valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo galėjo ir turėjo atlikti vykdydamas įgaliojimus, arba kyšio reikalaujama grasinant jo negavus atlikti teisėtus veiksmus“¹⁶². Atvirai kyšio reikalaujama „tiesiog pasakant savo keliamus reikalavimus“¹⁶³. Tarkim, „D. K. nuteistas už tai, kad būdamas valstybės tarnautoju ir dirbdamas Vilniaus apskrities Vyriausiojo policijos komisariato Viešosios policijos patrulių rinktinės 1-osios kuopos 1-ojo būrio patruliu tiesiogiai reikalavo ir priėmė kyšį už neteisėtą neveikimą vykdamas įgaliojimus. Jis 2008-04-11, nuo 19.00 val. iki 22.00 val., (duomenys neskelbtini), Vilniuje, pastebėjęs stovintį automobilį „Ford Fiesta“, valstybinis numeris (duomenys neskelbtini), ir šalia stovintį bei galimai minėtą automobilį vairavusį neblaivų D. D., tiesiogiai pareikalavo duoti 200 Lt kyšį už neteisėtą neveikimą vykdamas įgaliojimus, tai yra už tai, kad jam nebus tikrinamas girtumas ir nebus surašytas administracinės teisės pažeidimo protokolas už kelių eismo taisyklių pažeidimą“¹⁶⁴. Kaip matyti iš pateiktos sampratos, kyšio reikalavimas „gali būti išreikštas kartu su grasinimais, jei nebus duotas kyšis, padaryti žalą asmenų interesams“¹⁶⁵ – atlikti teisėtus, kaltininko kompetencijai priklausančius veiksmus, jų neatlikti arba atlikti neteisėtus veiksmus. Pavyzdžiui, „L. D. nuteistas už tai, kad jis, būdamas valstybės tarnautojas – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie VRM Utenos apskrities skyriaus inspektorius [...] dalyvaudamas I. V. individualios įmonės (toliau – IĮ) [...] veiklos patikrinime, sužinojęs, kad IĮ savininko I. V. žmona S. V. įmonėje dirba be darbo sutarties, nurodė I. V. [...] atvykti su įmonės dokumentais į Visagino m. VMI [...] kabinetą. Nurodytu laiku I. V. atvykus į Visagino m. VMI, L.

¹⁵⁹ Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-09-27.

¹⁶⁰ Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas // https://www.imolin.org/doc/amlid/Poland_Penal_Code1.pdf; prisijungimo laikas: 2013-09-27.

¹⁶¹ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-09-27.

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231/2007.

¹⁶³ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 87.

¹⁶⁴ Vilniaus apygardos teismo 2010 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A – 1178/2010.

¹⁶⁵ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 87.

D. [...] melagingai pareiškė I. V., kad IĮ savininko žmona privalo dirbti įmonėje pagal darbo sutartį, ir pagrasinęs už šį žinomai nebūtą pažeidimą skirti 27 000 Lt baudą, pareikalavo iš I. V. 4000 Lt kyšio už neteisėtą neveikimą vykdant įgaliojimus, t. y. už tai, kad jis nuslėptų neva tai padarytą Darbo sutarties įstatymo pažeidimą, numatytą ATPK 413 straipsnyje, ir dėl to nesurašytų administracinio teisės pažeidimo protokolo¹⁶⁶. Šioje situacijoje L. D. kyšio reikalavo ne tik pasakydamas siekiamo gauti kyšio vertę, bet ir grasindamas kyšio negavimo atveju skirti nukentėjusiajam baudą.

Kitas svarbus praktikoje skiriamas kyšio reikalavimo bruožas – „kyšio reikalavimo požymis gali būti inkriminuotas tik tada, kai iniciatyva duoti kyšį kyla iš valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, o ne iš kyšio davėjo“¹⁶⁷. Šios ypatybės reikšmę kyšininkavimo kvalifikavimui gerai iliustruoja viena Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių. Joje šis teismas pakeitė Šiaulių apygardos teismo nuosprendį, kuriuo „R. M. ir G. K. pagal BK 225 straipsnio 2 dalį nuteisti už tai, kad 2005 m. rugsėjo 30 d., nuo 21.00 iki 21.30 val., būdami valstybės tarnautojai [...] tarnybiniame automobilyje „Audi 100“ [...] savo naudai, tiesiogiai iš Kelių eismo taisyklės (toliau – KET) pažeidusio T. V. reikalavo 400 Lt kyšio bei, tęsdami nusikalstamą veiką, tarnybiniame automobilyje [...] savo naudai priėmė iš T. V. 100 Lt kyšį už neteisėtą neveikimą vykdant įgaliojimus, t. y. už T. V. nenubaudimą dėl KET pažeidimo“¹⁶⁸, nurodydamas, kad nuteistųjų veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 225 straipsnio 4 dalį. Toks sprendimas motyvuotas tuo, kad „labai svarbu nustatyti, kieno iniciatyva – pareigūno ar pažeidėjo – pradedama reikalauti ar tartis dėl kyšio, nes kaip jau buvo minėta, vienas iš objektyviųjų kyšininkavimo požymių yra ir susitarimas jį priimti. Nukentėjusysis T. V. nuosekliai aiškino, kad būtent jis pradėjo prašyti policijos pareigūnų ir siūlė jiems tartis, pradžioje jie nesutiko, vėliau vėl prašant tartis ir paklausus kiek reikia, vienas pareigūnas nurodė 400 Lt sumą. Kadangi pinigų su savimi neturėjo, todėl važiavo į namus jų paimti, o pareigūnai važiavo paskui. [...] Minėtais nukentėjusiojo T. V. parodymais ir pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvada, kad nepasitvirtino, jog kaltinamieji reikalavo iš T. V. 400 Lt kyšio. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad ši išvada yra pagrįsta ir teisinga, nes KET pažeidėjo T. V. iniciatyva prasidėjo tarimasis dėl kyšio, o apeliacinės instancijos teismo išvada, kad R. M. ir G. K. savo naudai tiesiogiai iš KET pažeidusio T. V. reikalavo 400 Lt kyšio yra nepagrįsta. Apeliacinės instancijos teismas nenurodė, kuo pasireiškė šis objektyvusis kyšininkavimo požymis – kyšio reikalavimas, be to, šį požymį supainiojo su kitu objektyviuoju kyšininkavimo požymiu – susitarimu priimti kyšį“¹⁶⁹. Taigi jei kyšio davimą inicijuoja – tartis, įkalbinėti, prašyti ar kitaip skatinti valstybės tarnautoją

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 514/ 2005.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231/2007.

¹⁶⁸ Ten pat.

¹⁶⁹ Ten pat.

ar jam prilygintą asmenį priimti kyšį – jo davėjas, kyšio reikalavimo požymis negali būti inkriminuotas. Atsižvelgiant į aplinkybes, tokia veika gali būti vertinama kaip susitarimas priimti kyšį.

Pasitaiko atvejų, kai su kyšio davėju tardamasis dėl kyšio vertės jo ėmėjas pamini vieną pinigų sumą, tačiau susitariama dėl kitos. Vienoje savo bylų nagrinėdamas tokią situaciją Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad *„Bylos medžiaga bei E. B. ir V. A. parodymai patvirtina, kad derybose dėl kyšio V. A. atsisakė 60 000 Lt reikalavimo ir susitarė dėl 50 000 Lt dydžio kyšio, tai rodo, kad reikalavimas transformavosi į konkretų susitarimą, todėl šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje pagrįstai pažymėjo, kad vien tik deklaratyvus pinigų, reikalaujamų kaip kyšis, sumos paminėjimas dar negali būti laikomas baigtu nusikaltimu, jeigu susitariama kitaip. Atsižvelgdama į tai, kasacinės instancijos teisėjų kolegija neturi teisinio pagrindo nesutikti su skundžiamo nuosprendžio aprašomosios dalies pakeitimu, pašalinant konstatavimą, kad V. A. reikalavo iš E. B. 60 000 Lt dydžio kyšio“¹⁷⁰. 60 000 Lt nurodymas negali būti vertinamas kaip kyšio reikalavimas, nes, kaip matyti iš faktinių bylos aplinkybių, tai buvo tik tariantis dėl kyšio vertės kaltininko paminėta suma, o kyšio ėmėjo ir jo davėjo valia suderinta ir kyšininkavimas laikomas baigtu nuo susitarimo dėl kitos - 50 000 Lt - sumos, kuri ir yra reikšminga kvalifikuojant nusikalstamą veiką, momento. Kitoje byloje būdama valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu S. Š. 2010 m. spalio 19 d. iš S. V. tiesiogiai savo naudai pareikalavo duoti 15 000 Lt kyšį už teisėtą veikimą vykdant įgaliojimus. Tęsdama savo nusikalstamą veiką, S. Š. 2010 m. spalio 21 d., apie 10.35 val. susitarė su S. V. dėl 10 000 Lt perdavimo. Šie kaltininkės veiksmai kvalifikuoti kaip kyšio reikalavimas ir susitarimas jį priimti¹⁷¹, nes realizuotos dvi į kyšininkavimo sudėtį įtrauktos pavojingos veikos: iš pradžių pareikalauta 15 000 Lt, po kelių dienų susitarta dėl 10 000 Lt. Apibendrinant galima teigti, kad kyšio reikalavimu nelaikomas ir kaip baigtas kyšininkavimas nekvalifikuojamas tarimosi priimti kyšį metu siekiamo gauti kyšio nurodymas, jei vėliau susitariama kitaip. Ši kyšininkavimo kvalifikavimo taisyklė sutampa su teismų praktikoje turto prievartavimo bylose randama nuostata, jog *„kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal BK 181 straipsnį atsižvelgtina į turto vertę, kurios iš tiesų buvo neteisėtai reikalaujama, o ne į bet kokią kitą pokalbiuose paminėtą sumą“¹⁷². Jeigu pareikalavus vienos vertės kyšio, priimamas didesnės ar mažesnės vertės atlygis, kvalifikuojant veiką svarbu atsižvelgti į tai, dėl kokių priežasčių taip įvyko. Nustačius, kad jos priklausė nuo kaltininko valios, veika turėtų būti kvalifikuojama pagal tą kyšio vertę, kuri buvo priimta, nes priimdamas kyšį kaltininkas išreiškia galutinį savo siekį gauti tam tikros vertės kyšį.**

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2012.

¹⁷¹ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2013 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-319/2013.

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-462/2006.

Jeigu priežastys nuo kaltininko valios nepriklausė, kvalifikuoti reiktų pagal tą kyšio vertę, kurios buvo reikalaujama, nes tokiu atveju ši suma išreiškia kaltininko valią dėl kyšio vertės.

Galiausiai analizuojant kyšio reikalavimą reikia aptarti kyšininkavimo, pasireiškiančio šia pavojinga veika, ir turto prievartavimo santykį. Juk reikalaujant kyšio kaip turtinės naudos realizuojami ir turto prievartavimo požymiai, nes kyšininkavimo požymiai tokiu atveju atitinka turto prievartavimo požymius: savo ar kitų naudai tiesioginį ar netiesioginį kyšio kaip turtinės naudos reikalavimą – neteisėtas atviras ar užmaskuotas savo ar kitų asmenų naudai vertimas suteikti turtinę naudą, naudojant psichinę prievartą. Be šių sutampančių, į kyšininkavimo sudėtį įtraukti ir papildomi, palyginti su turto prievartavimo sudėtimi, požymiai – specialaus subjekto požymis ir nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės. Dėl to galima teigti, kad kyšininkavimo norma yra specialioji turto prievartavimo normos atžvilgiu ir situacijos, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo savo ar kitų asmenų naudai už veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus verčia perduoti turtinę naudą, turi būti kvalifikuojamas kaip kyšininkavimas. Šią išvadą patvirtina ir Vilniaus apygardos teismo nutartis, kurioje pritarta žemesnės instancijos teismo nuosprendžiui, kuriuo D. S. nuteistas pagal BK 225 str. 4 d. už tai, kad būdamas valstybės tarnautoju, tyrėju, jis už teisėtą veikimą vykdant įgaliojimus – R. S. priklausančio mobiliojo ryšio telefono grąžinimą – iš pastarojo tiesiogiai pareikalavo ir priėmė 100 Lt¹⁷³. Kitoje byloje beveik analogiški veiksmai, kai R. N., V. Z. ir R. Š., „būdami policijos pareigūnai, kartu su nenustatytais asmenimis veikdami bendrininkų grupe, pasinaudoję iš nenustatyto šaltinio gauta informacija apie tai, kas turi 2005 m. balandžio 26 d. pavogtą UAB „Rasa“ priklausančią automobilį „Mercedes-Benz“, [...]kurį nukentėjusysis R. D. nuomojo iš UAB „Rasa“ ir už kurį materialiai visiškai atsakė, neturėdami teisėto pagrindo, atvirai pavartodami psichinę prievartą, pagrąsindami, kad R. D. savo turtą praras, kad pagrobtasis automobilis bus parduotas kitiems asmenims, savo ir nenustatytų bendrininkų naudai atvirai vertė R. D. už pagrobto automobilio sugrąžinimą perduoti didelės – 20 000 eurų (69 056 Lt) – vertės turtą“¹⁷⁴, įvertinti pagal BK 181 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį. Šioje, kaip ir Vilniaus apygardos teismo, byloje kaltininkai turėjo kyšininkavimo specialaus subjekto požymį, turtą buvo verčiama perduoti už teisėtą veikimą vykdant įgaliojimus, todėl galima teigti, kad jų veiksmai turėjo būti kvalifikuoti kaip kyšininkavimas.

Paskutinė kyšininkavimo veika – provokavimas duoti kyšį. Iš teismų praktikoje pateikiamo šios veikos apibrėžimo darytina išvada, kad ja pripažįstami dviejų rūšių kaltininko veiksmai. Pirmoji – „tokie veiksmai, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo kyšio atvirai nereikalauja, tačiau savo elgesiu sudaro tokią situaciją, kad asmuo, siekdamas apsaugoti

¹⁷³ Vilniaus apygardos teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-1121/2010.

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 601/ 2007.

savo teisėtus interesus, priverstas duoti kyšį“¹⁷⁵. Literatūroje nurodomi tokie šių veiksmų pavyzdžiai: „sąmoningai delsiama atsakyti į asmens paklausimą skubiu klausimu, keletą kartų vis reikalaujama pristatyti papildomus dokumentus, nors apie tai, kokie dokumentai turėjo būti pristatyti, asmuo galėjo būti informuotas per pirmąją vizitą pas valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, ir pan.“¹⁷⁶. Vis dėlto dažniau kyšio provokavimas pasireiškia kaltininko veiksmais ar kalbomis, „kurie asmeniui aiškiai leidžia suprasti, kad jeigu nebus duotas kyšis, bus teisėtai veikiamas (arba neveikiama) priešingai jo interesams“¹⁷⁷. Teismų praktikos analizė leidžia teigti, jog dažniausiai tai būna tokie poelgiai:

1. „netikslios ar neaiškios informacijos apie galimai padaryto pažeidimo esmę, galimų nuobaudų dydžius pateikimas, šias aplinkybes pateikiant kartu su kitomis [...] neigiamomis patraukimo administracinės atsakomybės pasekmėmis“¹⁷⁸. Tarkim, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje konstatuota, jog „J. D. buvo provokuojama duoti kyšį: jai, į automobilių stovėjimo aikštelę, esančią priešais oro uosto pastatą, įvažiavusiai nesilaikant kelio ženklų reikalavimų, R. M. nurodė, kad ji vairavo pavojingai ir už tai gresia teisės vairuoti transporto priemonės atėmimas šešiams mėnesiams bei 800 Lt dydžio bauda, grasino, kad jos bendrakeivė, skubanti į lėktuvą, gali neišskristi, nes abi gali būti sulaikytos, klausinėjo, ar jai reikalingas darbe vairuotojo pažymėjimas, aiškino, kad nuo jo priklausys, ar ji neteks teisės vairuoti automobilį, kad ji turi žinoti, kaip elgtis tokioje situacijoje, klausinėjo, „ką darom?“¹⁷⁹.

2. Dviprasmiškas pareigūnų elgesys, klausinėjimas nukentėjusiojo apie asmeninį gyvenimą, darbą, pareigas, domėjimasis pažeidėjo pajamomis, gyvenimo kokybe ir panašiai¹⁸⁰.

3. Konstatavus pažeidimą nesiėmimas priemonių patraukti pažeidėją administracinės atsakomybės¹⁸¹.

Šiuos veiksmus sunku atskirti nuo kyšio reikalavimo, grasinant pakenkti nukentėjusiojo interesams. Juk ir vienu, ir kitu atveju jis bauginamas, kad, nedavęs kyšio, sulauks neigiamų padarinių. Teismų praktikoje pastebimas tik vienas šių veikų skirtumas - kyšio reikalavimas inkriminuojamas tada, kai grasinama konkrečiais padariniais (skirti tam tikro dydžio piniginę baudą¹⁸², nepatvirtinti detaliojo teritorijos plano¹⁸³), o kaip kyšio provokavimas veiksmai

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-507/2008.

¹⁷⁶ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 87.

¹⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-507/2008.

¹⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-485/2004.

¹⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-507/2008.

¹⁸⁰ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2011 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114/2011.

¹⁸¹ Ten pat.

¹⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514/2005.

¹⁸³ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2008 m. lapkričio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-365/2008.

vertinami tokiu atveju, kai nukentėjusysis gąsdinamas abstrakčiomis pasekmėmis, kaltininkui nurodant, į kokią nepalankią situaciją jis pakliūs, jei neduos kyšio (grasinama, jog apie pažeidimus sužinos pažeidėjo šeima¹⁸⁴, darbdavys¹⁸⁵).

Kai kurie autoriai analizuojamą veiką apibūdina kaip kyšininkavimo subjekto elgesį, „kuriuo sudarant tam tikras sąlygas yra netiesiogiai reikalaujama duoti kyšį“¹⁸⁶, tačiau reikia sutikti su nuomone, kad BK 225 straipsnio dispozicijoje „kalbama apie tiesioginį ar netiesioginį kyšio priėmimą, pažadėjimą, susitarimą, reikalavimą ar provokavimą duoti kyšį, vadinasi, bet kokia veika gali būti padaryta netiesiogiai, taigi nėra jokio reikalo provokavimą laikyti netiesioginiu reikalavimu“¹⁸⁷.

Reikia paminėti, kad aptartos kyšininkavimo veikos BK 225 straipsnyje suformuluotos kaip alternatyvios, „*baudžiamajai atsakomybei pagal šį Baudžiamojo kodekso straipsnį kilti pakanka, kad būtų padaryta bent viena šių veikų*“¹⁸⁸. Tai įrodo baudžiamoji byla, „kurioje G. D. nuteistas pagal BK 225 straipsnio 2 dalį už tai, kad būdamas valstybės tarnautojas [...] 2008 m. liepos 17 d. [...] savo naudai susitarė ir pažadėjo priimti iš V. P. 1000 Lt kyšį už tai, kad V. P. nebūtų surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas pagal ATPK 129 straipsnį ir jis nebūtų nubaustas administracine nuobauda už padarytą administracinę teisės pažeidimą. [...] Kasatoriaus teigimu, jis atsisakė nuo nusikalstamos veikos, tačiau šio fakto teismas neištyrė. Teisėjų kolegija, atmesdama šį argumentą, pažymi, kad BK 23 straipsnyje numatytas savanoriškas atsisakymas pabaigti nusikalstamą veiką galimas iki baigtos nusikalstamos veikos stadijos. Pabaigus nusikalstamą veiką, atsisakymas tęsti nusikalstamus veiksmus nepašalina baudžiamosios atsakomybės. G. D. nuteistas pagal BK 225 straipsnio 2 dalį už susitarimą ir pažadėjimą priimti kyšį už neteisėtą neveikimą vykdant įgaliojimus[...] Kyšininkavimo sudėtis formali, todėl nusikalstama veika laikoma baigta nuo bet kurios iš šių veikų padarymo momento (kasacinė nutartis Nr. 2K-231/2007). Bylos medžiaga rodo, kad, nors kasatorius dėl tam tikrų aplinkybių ir atsisakė savo ketinimų kyšį priimti, pradėjo vengti tolesnių kontaktų su nukentėjusiuoju, tačiau prieš tai buvo susitaręs su juo ir pažadėjęs priimti iš jo kyšį, taigi baigė nusikalstamą veiką“¹⁸⁹. Taigi atlikus nors vieną kyšininkavimo veiką, nusikaltimas laikomas baigtu ir savanoriškas atsisakymas pabaigti kyšininkauti negalimas.

Su aptariamąs nusikalstamos veikos baigtumu susijęs dar vienas klausimas – kyšininkavimo, atskleisto taikant nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, vertinimas.

¹⁸⁴ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2011 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114/2011.

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-507/2008.

¹⁸⁶ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 87.

¹⁸⁷ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 67-68.

¹⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2012.

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54/2010.

Pastebima tendencija, kad iki 2008 metų tokios situacijos buvo kvalifikuojamos kaip pasikėsinimas kyšininkauti¹⁹⁰. Šis vertinimas teismų praktikoje grįstas vienu argumentu – padarius nusikaltimą naudojant nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus „*reali žala BK 225 straipsnio saugomam objektui nebuvo padaryta, t. y. nusikaltimas nebuvo baigtas*“¹⁹¹. Po minėtų metų aptariamų situacijų vertinimas pasikeitė – teismų praktikoje jos kvalifikuojamos kaip baigta nusikalstama veika¹⁹². Pagrindinės baudžiamosios teisės teorijoje išsakomos tokio aptariamų situacijų kvalifikavimo priežastys yra kelios. Pirma, taikant nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus „nusikaltimą imituoja tik viena „šalis“, tuo tarpu kita, kurios atžvilgiu modelis taikomas, nežinodama apie imitavimą, ne imituoja, o realiai daro nusikaltimą, todėl, nors kyšininko veiksmai yra kontroliuojami, sumanytą nusikaltimą jis padaro iki galo ir dėl to jo veiksmai kvalifikuotini kaip baigtinis nusikaltimas, o ne pasikėsinimas padaryti nusikaltimą“¹⁹³. Antra, kritikuojant argumentą, jog tokiais atvejais kyšininkavimo objektas nėra pažeidžiamas, teigiama, jog nėra skirtumo, ar veika padaryta naudojant nusikalstamos veiką imituojančius veiksmus ar ne, kadangi abiem atvejais pažeidžiam valstybės tarnybos, pirmiausia padorumo o taip pat ir nesavanaudiškumo, pavyzdingumo, skaidrumo ir įstatymo viršenybės principai¹⁹⁴. Taigi net jei kyšininkavimo atskleidimui naudojami nusikalstamą veiką imituojantys veiksmai, kaltininkas realizuoja visus šio nusikaltimo požymius, todėl manau, kad nėra pagrindo vertinti jo veiksmus kaip pasikėsinimą kyšininkauti.

2. 4. Kyšininkavimo subjektas

Nusikalstamos veikos subjekto terminu aprėpiami nusikalstamos veikos sudėtyse keliama reikalavimai asmeniui, padariusiam nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą¹⁹⁵. Kyšininkavimo subjektu gali būti juridinis ir pakaltinamas, 16 metų sulaukęs fizinis asmuo. Be šių pagrindinių, jis turi turėti ir fakultatyvų - specialaus subjekto - požymį - būti valstybės tarnautoju ar jam prilygintu asmeniu.

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153/2008; Šiaulių apygardos teismo 2007 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-235-282/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111/2006; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2006.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153/2008.

¹⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2006.

¹⁹² Lietuvos Apeliacinio Teismo 2013 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-319/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54/2010.

¹⁹³ Pakštaitis L. Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus // Jurisprudencija. 2001, Nr. 23(15). P. 93.

¹⁹⁴ Pranka D. Pasikėsinimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje // Jurisprudencija. 2008, Nr. 11(113). P. 39-40.

¹⁹⁵ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 324.

Valstybės tarnautojais pagal BK 230 straipsnio 1 dalį vadinami penkių kategorijų asmenys. Pirmoji jų – valstybės politikai. Tai „asmenys, įstatymų nustatyta tvarka išrinkti ar paskirti į Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko, Seimo nario, Ministro Pirmininko, ministro, savivaldybės tarybos nario, savivaldybės mero, savivaldybės mero pavaduotojo pareigas“¹⁹⁶. Antroji – valstybės pareigūnai. Šį statusą turinčių asmenų sąrašas pateiktas Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 2 straipsnyje. Aštuntame šio straipsnio trečios dalies punkte nurodoma, kad valstybės pareigūno samprata taikoma ir „Seimo, Seimo Pirmininko, Respublikos Prezidento ar Ministro Pirmininko paskirtiems institucijų ir įstaigų, finansuojamų iš valstybės biudžeto, vadovams (išskyrus Specialiųjų tyrimų tarnybos direktorių ir jo pavaduotojus bei policijos generalinį komisarą) bei pareigūnams“¹⁹⁷, todėl nesuprantama, kodėl analizuojamame BK straipsnyje į atskirą valstybės tarnautojų kategoriją išskirti teisėjai. Juk pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją¹⁹⁸ ir Teismų įstatymą¹⁹⁹ teismai finansuojami iš valstybės biudžeto, o teisėjai yra Prezidento arba Seimo skiriami valstybės pareigūnai. Neaktualus ir aiškinamojo rašto²⁰⁰ argumentas, jog teisėjai turi būti išskirti į atskirą valstybės tarnautojų kategoriją dėl to, jog kaip savarankiška subjektų kategorija jie išskiriami Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatyme. Po 2008 metų šio įstatymo pataisų²⁰¹ teisėjai jame į atskirą kategoriją nebeišskiriami. Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, kad teisėjai yra valstybės pareigūnai, ir išskirti jų į atskirą valstybės tarnautojų kategoriją BK 230 straipsnio 1 dalyje nėra reikalo. Ketvirtoji grupė – valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą. Minėtas teisės aktas valstybės tarnautoją apibrėžia kaip fizinį asmenį, einantį pareigas valstybės tarnyboje ir atliekantį viešojo administravimo veiklą²⁰². Apibendrinant šią ir jau darbe cituotą valstybės tarnybos sampratą galima sutikti su nuomone, jog esminiai valstybės tarnautojo požymiai yra: „asmens statusas – valstybės tarnautojas; darbovietė – valstybės arba savivaldybės institucija arba įstaiga; funkcijos – viešojo administravimo veikla. Tik visų įvardytų požymių visuma parodo, kad asmuo yra valstybės tarnautojas“²⁰³.

¹⁹⁶ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.

¹⁹⁷ Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 75-2271.

¹⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁹⁹ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.

²⁰⁰ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-10-12.

²⁰¹ Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo pavadinimo, 1, 2, 3, 4, 5, 7 straipsnių ir įstatymo priedėlio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 131-5021.

²⁰² Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.

²⁰³ Gruodytė E. Nukentėjusiojo samprata „Nusikaltimų valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklai“ skyriuje // Jurisprudencija. 2007, Nr. 1(91). P. 38.

Valstybės tarnautojams priskiriami ir kiti asmenys, kurie, dirbdami ar kitais įstatyme numatytais pagrindais eidami pareigas valstybių ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus. Matome, jog šiai grupei asmenys priskiriami pagal du kriterijus. Pirmasis – darbas valstybių ar savivaldybių institucijose ar įstaigose. Jomis laikomos „atstovaujamosios, valstybės vadovo, vykdomosios, teisminės valdžios institucijos, teisėsaugos institucijos ir įstaigos, audita, kontrolę (priežiūrą) atliekančios institucijos ir įstaigos, kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kurios finansuojamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų ir kurioms Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka yra suteikti viešojo administravimo įgaliojimai“²⁰⁴. Antrasis – minėtoje darbo vietoje atliekamos valdžios atstovo funkcijos arba administracinių įgaliojimų turėjimas. Kaip nurodoma 2003 metų lapkričio 25 dienos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, „valdžios atstovo funkcijos“ reiškia įgaliojimus duoti privalomus nurodymus tarnyboje nepavaldiems asmenims²⁰⁵. Tokios nuostatos laikomasi ir kitose bylose. Pavyzdžiui, valdžios atstovais pripažinti savo pareigas vykdę policijos pareigūnai, argumentuojant tuo, kad jie „*turi teisę duoti privalomus nurodymus tarnybiškai nepavaldiems asmenims. Jų nurodymai teisės aktų reikalavimų vykdymo prasme yra privalomi tarnybiškai nepavaldiems asmenims, o už jų nevykdymą ar pasipriešinimą tokiems valstybės tarnautojams nustatyta baudžiamoji atsakomybė*“²⁰⁶. Be šių pareigūnų, „valdžios atstovo funkcijas vykdančių asmenų pavyzdžiais galėtų būti Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės saugumo departamento vadovai, Valstybinės mokesčių inspekcijos inspektoriai, teisėjai, prokurorai ir daugelis kitų. Įvardyti asmenys turi teisę leisti pagal savo kompetenciją teisės aktus, teikti nurodymus pagal tarnybą nepavaldiems asmenims. Tačiau minėti asmenys nurodymus gali teikti tik konkrečiose srityse, kuriose jie dirba“²⁰⁷. Žymiai prieštaringesnis yra „administracinių įgaliojimų turėjimo“ požymio vertinimas. Štai minėtoje kasacinės instancijos teismo nutartyje šis terminas siejamas su „*įstaigos vidinio administravimo įgaliojimais, su vieno valstybės tarnautojo teise kontroliuoti pavaldžius tarnyboje asmenis, duoti jiems privalomus vykdyti nurodymus*“²⁰⁸. Toks siauras analizuojamo požymio aiškinimas sulaukia kritikos. Pirmiausia atkreiptinas dėmesys, kad Specialiųjų tyrimų tarnybos statuto 6 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad „tarnybos pareigūnas yra statutinis valstybės tarnautojas, paskirtas į tam tikras pareigas Specialiųjų tyrimų tarnyboje ir pagal savo kompetenciją turintis administracinius įgaliojimus jam nepavaldiems

²⁰⁴ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.

²⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2003.

²⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K - 290/2004.

²⁰⁷ Gruodytė E. Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje//Jurisprudencija. 2006, Nr. 7(85). P. 89.

²⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2003.

asmenims“²⁰⁹. Be to, Viešojo administravimo įstatyme vidaus administravimas yra nurodomas kaip viena sudėtinių viešojo administravimo dalių²¹⁰. „Tai paneigia nuostatą, kad viešojo administravimo įgaliojimai yra tik įgaliojimai duoti privalomus nurodymus nepavaldiems asmenims, o administraciniai įgaliojimai - tik vidaus administravimo įgaliojimai“²¹¹. Vis dėlto atsižvelgiant į visą BK 230 straipsnio 1 dalies struktūrą, manytina, kad administraciniai įgaliojimai šio straipsnio prasme turėtų būti suprantami kaip nurodymų davimas, vadovavimas tarnybiškai pavaldiems asmenims ir vidaus administravimas. Juk įgaliojimai duoti nurodymus tarnyboje nepavaldiems asmenims suprantami kaip „valdžios atstovo funkcijos“, todėl nagrinėjamą sąvoką suprantant plačiąja prasme, neaišku, kuriai kategorijai priskirti, pavyzdžiui, minėtus policijos pareigūnus.

Paskutinė asmenų, turinčių valstybės tarnautojų statusą, grupė – oficialūs kandidatai į aptartas pareigas – „asmenys, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai laikomi kandidatais pagal teisės aktus, reglamentuojančius atitinkamų pareigų gavimo tvarką“²¹². Pretenduojant į rinkimų būdu užimamas pareigas, šio statuso įgijimas siejamas su dviem juridiniais faktais: „1) kandidato teisine registracija, kuri atliekama nustačius, kad asmuo atitinka teisės aktų reikalavimus kandidatui; 2) kandidatų viešu paskelbimu“²¹³. Kandidatuojant į ne šiuo būdu užimamas pareigas, oficialiu kandidatu laikomas asmuo, „pateikęs teisiškai reikšmingą prašymą ar sutikimą užimti atitinkamas pareigas, reikalaujamas dokumentus ir pagal teisės aktus įgalioto subjekto pripažintas atitinkančiu teisės aktų reikalavimus dalyvauti tolimesnėje skyrimo į pareigas procedūroje“²¹⁴.

Be valstybės tarnautojo, kyšininkavimo subjektu pripažįstami ir valstybės tarnautojui prilyginti asmenys. Jų kategorijos pateikiamos BK 230 straipsnio 2 ir 3 dalyse. „Antros BK 230 straipsnio dalies esminis skirtumas nuo pirmosios – asmens darbo vieta, kuri yra ne Lietuvos Respublikos“²¹⁵, o „užsienio valstybės ar Europos Sąjungos institucijoje ar įstaigoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje arba tarptautinėje ar Europos Sąjungos teisminėje institucijoje“²¹⁶, pavyzdžiui, Europos Parlamente, Europos Taryboje, Teisingumo Teisme,

²⁰⁹ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos statutas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 38-1656.

²¹⁰ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.

²¹¹ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 126.

²¹² Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 131.

²¹³ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 132.

²¹⁴ Ten pat.

²¹⁵ Gruodytė E. Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje // Jurisprudencija. 2006, Nr. 7(85). P. 90.

²¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

Europos Žmogaus Teisių Teisme, Jungtinių Tautų atitinkamose struktūrose²¹⁷. Faktas, jog asmuo dirba kurioje nors išvardintų institucijų ar įstaigų, nepakankamas norint pripažinti jį kyšininkavimo subjektu, kadangi tam būtina, jog joje jis turėtų „atitinkamus įgaliojimus“. Teorijoje šie įgaliojimai aiškinami kaip atitinkantys BK 230 straipsnio 1 dalį – kaip ir pagal pastarąją, pagal antrą analizuojamo BK straipsnio dalį baudžiamojon atsakomybėn traukti galima tik tuos asmenis, kurie atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus²¹⁸.

Remiantis trečiąja analizuojamo straipsnio dalimi valstybės tarnautojams asmenys prilyginami pagal dvi sąlygų grupes. Pirmoji susideda iš dviejų alternatyvių požymių – asmuo turi dirbti arba kitais įstatyme numatytais pagrindais eiti pareigas viešajame arba privačiame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje arba verstis profesine veikla. Pagal CK juridinis asmuo yra „savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme“²¹⁹. „Juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius. Viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudos sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.). Privatieji juridiniai asmenys yra juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti privačius interesus“²²⁰. Organizacija apibūdinama kaip „žmonių ar visuomenės grupių susivienijimas“²²¹. Vertimosi profesine veikla požymis aiškinamas kaip asmens „veikla, kuria jis užsiima ne atlikdamas pareigas darbdaviui, bet savarankiškai, tęstinį laiko trapą, siekdamas gauti pajamų“²²², „teikimas tam tikrų profesinių paslaugų, kurias turi teisę teikti tik specialų išsimokslinimą ir kvalifikaciją turintys asmenys: advokatai, auditoriai, architektai, gydytojai, notarai ir kt.“²²³. Iš šių apibrėžimų galime išskirti keturis esminius vertimosi profesine veikla požymius. Pirmas – norint ją užsiimti, reikia turėti tam tikrą profesinę kvalifikaciją²²⁴. Antras – „profesine veikla besiverčiantys asmenys paprastai turi turėti teisės aktų nustatyta tvarka išduotą leidimą (licenciją) verstis konkrečia veikla.

²¹⁷ Gruodytė E. Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje // Jurisprudencija. 2006, Nr. 7(85). P. 90.

²¹⁸ Ten pat

²¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

²²⁰ Ten pat.

²²¹ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 135.

²²² Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 136.

²²³ Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V. ir kt. Lietuvos respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002. P. 23.

²²⁴ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 136.

Pavyzdžiui, advokatams advokatų taryba išduoda liudijimą²²⁵. Trečias – „šiai veiklai būdingas savarankiškumas – asmuo dažnai veikia savo vardu ir savo rizika“²²⁶. Ketvirtas – paslaugos turi būti teikiamos už atlyginimą²²⁷. Reikia sutikti su nuomone, jog šio požymio būtinumas abejotinas, „nes kai kuriais atvejais tam tikros profesijos asmenys teikia paslaugas ir be atlyginimo, pavyzdžiui, nemokamą teisinę pagalbą“²²⁸.

„Antrąją būtiną sąlygą asmenį pripažinti prilygstančiu valstybės tarnautojui, pagal BK 230 straipsnio 3 dalį, taip pat sudaro alternatyvūs požymiai“²²⁹. Pirmasis – administracinių įgaliojimų turėjimas. Kaip jau aptarta, BK ši sąvoka reiškia administracinius įgaliojimus tarnybiškai pavaldiems asmenims ir vidaus administravimą. Antras – teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu. Tiek BK komentare, tiek kitoje baudžiamosios teisės literatūroje²³⁰ šis požymis apibrėžiamas labai panašiai - kaip „teisė įstatymo (pavyzdžiui, veikiant kaip juridinio asmens organui) ar atskiro įgaliojimo (pavyzdžiui, pavedimo) pagrindu sudaryti sandorius ar atlikti kitokius teisinę reikšmę turinčius veiksmus, sukuriančius, keičiančius ar naikinančius juridinio asmens teises ir pareigas“²³¹. Tokius įgaliojimus turinčių asmenų pavyzdžiais yra įmonės vadovas²³², bankrutuojančios įmonės administratorius²³³, prokuristas²³⁴. Vienas svarbiausių šio požymio bruožų – jo ir atstovavimo instituto ribos nėra tapačios²³⁵. Tarkim, pagal CK 2. 133 straipsnio 2 dalį „atstovais laikomi mažmeninėje prekyboje pardavėjas, kasininkas, rūbininkas ir kiti. Tačiau šie asmenys negali būti pripažinti turinčiais teisę veikti juridinio asmens vardu, kaip tai numatyta BK 230 str. 3 d., nes, nepaisant jų veiksmams priskiriamos teisinės reikšmės, faktiškai jie atlieka techninio pobūdžio funkcijas. [...] Tokių asmenų veiksmams pirmiausia būdingas masiškumas ir šabloniškumas, nesusiję su asmenine iniciatyva ir apsisprendimu“²³⁶.

Paskutinis antrosios sąlygos požymis yra viešųjų paslaugų teikimas. Šiomis paslaugomis laikoma „valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla

²²⁵ Gruodytė E. Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje//Jurisprudencija. 2006, Nr. 7(85). P. 91.

²²⁶ Ten pat.

²²⁷ Ten pat.

²²⁸ Ten pat.

²²⁹ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 136.

²³⁰ Čaikovski A. Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai//Jurisprudencija. 2007, Nr. 6(96). P. 92-93; Gruodytė E. Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje//Jurisprudencija. 2006, Nr. 7(85). P. 92.

²³¹ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 137.

²³² Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.

²³³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

²³⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

²³⁵ Čaikovski A. Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai//Jurisprudencija. 2007, Nr. 6(96). P. 92.

²³⁶ Ten pat.

teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys²³⁷. Be šioje sampratoje įtvirtintų, kartais teorijoje skiriamas dar vienas viešųjų paslaugų požymis – jos teikiamos nesiekiant pelno²³⁸. Kaip pažymi E. Gruodytė ir A. Čaikovski²³⁹, „su šia nuomone ne visada galima sutikti“²⁴⁰. Pagrįsti šį teiginį leidžia švietimo ir mokslo paslaugų analizė. Mokslo ir studijų įstatyme numatyta, jog „nevalstybinė aukštoji mokykla yra viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip viešoji įstaiga, arba privatus juridinis asmuo“²⁴¹. Iš to galima daryti išvadą, kad aukštosios mokyklos gali turėti dviejų rūšių – viešosios įstaigos arba privataus juridinio asmens – teisinį statusą. Pirmu atveju pagal Viešųjų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalį aukštoji mokykla iš tiesų bus pelno nesiekiantis viešasis juridinis asmuo²⁴². Vis dėlto veikdama kaip privatus juridinis asmuo, pavyzdžiui, uždaroji akcinė bendrovė, ji tenkina privačius interesus, siekia pelno. Dėl to manome, kad pelno nesiekimas negali būti laikomas viešųjų paslaugų teikimo požymiu. Tai patvirtina ir Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis, kuriuo viešąsias paslaugas teikusių valstybės tarnautojų prilygintu asmeniu pripažintas AB „Lietuvos draudimas“ Draudimo išmokų skyriaus juriskonsultas²⁴³. Viešųjų paslaugų teikimu teismų praktikoje taip pat pripažinta ir turto sauga²⁴⁴, savivaldybei nuosavybės teise priklausančių patalpų (socialinio būsto, bendrabučio) administravimas ir priežiūra²⁴⁵ bei viešojoje įstaigoje dirbusio gydytojo veikla²⁴⁶.

Į atskirą BK 230 straipsnio 3 dalyje nurodytų valstybės tarnautojams prilygintų asmenų kategoriją patenka arbitras arba prisiekusysis. Tarptautinių žodžių žodyne arbitras apibrėžiamas kaip „tarpininkas, trečiųjų teismo teisėjas, renkamas šalių susitarimu arba skiriamas įstatymo nustatyta tvarka; arbitražo narys; sporto varžybų teisėjas“²⁴⁷. Atsižvelgiant į tai, kokios vertybės saugomos BK skyriuje, kuriame yra analizuojamas straipsnis, bei aiškinamojo rašto nuostatą, jog „BK 230 straipsnis ne visais atvejais gali būti pritaikomas tokiems subjektams kaip arbitrai, nes, vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo nuostatomis (paminėto įstatymo 2 straipsnis ir 14 straipsnio 2 dalis), arbitru ginčo šalių susitarimu gali būti paskirtas bet

²³⁷ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.

²³⁸ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 131.

²³⁹ Čaikovski A. Valstybės tarnautojų prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai // Jurisprudencija. 2007, Nr. 6(96). P. 94.

²⁴⁰ Gruodytė E. Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje // Jurisprudencija. 2006, Nr. 7(85). P. 92.

²⁴¹ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 54-2140.

²⁴² Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 68-1633.

²⁴³ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-24-2005.

²⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-286/2008.

²⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-181/2008.

²⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2011.

²⁴⁷ Tarptautinių žodžių žodynas // <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=arbitras&wid=1521>; prisijungimo laikas: 2013-09-10.

kuris fizinis asmuo, t.y., kuris gali nesiversti profesine veikla, neteikti viešųjų paslaugų ir pan., t.y. asmuo, kuris neatitinka šiuo metu galiojančio BK 230 straipsnyje numatytų valstybės tarnautojui prilyginamo asmens požymių²⁴⁸. Taigi galima teigti, jog arbitras BK kontekste turėtų būti suprantamas taip, kaip jis apibrėžiamas Komercinio arbitražo įstatyme - „fizinis asmuo, paskirtas arba ginčo šalies, arba ginčo šalių susitarimu, arba šio įstatymo nustatyta tvarka ginčui spręsti“²⁴⁹. Prisiekusiuoju laikomas „vienas iš grupės asmenų, prisiekusių priimti sprendimą jų svarstomoje byloje; žiuri narys“²⁵⁰. Sprendimas papildyti valstybės tarnautojams prilygintų asmenų sąrašą šiuo subjektu argumentuojamas tuo, „jog BK 230 straipsnis neapima tokio subjekto kaip prisiekusysis todėl, kad prisiekusiojo instituto Lietuvos teisinėje sistemoje tiesiog nėra. Esant tokiai situacijai, BK XXXIII skyriaus (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams) nuostatos negalės būti taikomos šių subjektų atžvilgiu, kas laikytina neigiamu tokio teisinio reguliavimo aspektu“²⁵¹.

Pabrėžtina, traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn už kyšininkavimą, specialaus subjekto požymį privalo turėti tik šios nusikalstamos veikos vykdytojas. Organizatoriumi, kurstytoju bei padėjėju gali būti ir šio požymio neturintys asmenys²⁵². Tokią taisyklę patvirtina 2007 metų kasacinės instancijos teismo nutartis, kurioje konstatuota, jog „kasatorius V. K. nusikalstamos veikos padarymo metu valstybės tarnautoju nebuvo, tačiau kvalifikuojant veikas pagal BK straipsnius, numatančius baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas valstybės tarnybai, yra svarbu, kad specialiojo subjekto statusą turėtų nusikalstamos veikos vykdytojas. Organizatorius baudžiamojon atsakomybėn už tokių veikų padarymą gali būti traukiamas ir tuo atveju, kai jis specialaus subjekto požymių neturi. Organizatoriui pakanka nustatyti bendruosius nusikalstamos veikos subjekto požymius (amžių, pakaltinamumą)“²⁵³ bei kitų teismų sprendimai²⁵⁴.

Kitas teismų praktikoje pažymimas kyšininkavimo subjekto ypatumas – „valstybės tarnautojo įgaliojimai BK 225 straipsnio 1 dalies normos prasme nereiškia, kad jie turi būti tik

²⁴⁸ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-09-10.

²⁴⁹ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.

²⁵⁰ Dictionary // <http://dictionary.reference.com/browse/juror>; prisijungimo laikas:2013-09-10.

²⁵¹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-09-10.

²⁵² Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 87.

²⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-2/2007.

²⁵⁴ Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-993 648/2011; Šiaulių apygardos Teismo 2012 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-44-135/2012.

vienvaldiški, t. y. šie įgaliojimai suteiktą teisę priimti galutinius sprendimus²⁵⁵. Dėl to kyšininkavimo subjektu gali būti savivaldybės tarybos²⁵⁶, įvairių komisijų²⁵⁷ nariai.

Svarbu tai, kad „valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo nepraranda savo statuso dėl atostogų ar kitokių aplinkybių, kurioms esant jis nevykdo savo tiesioginių pareigų“²⁵⁸.

2. 5. Kyšininkavimo būdai ir aplinkybės

Be nusikalstamos veikos dalyko, į kyšininkavimo sudėtį įtraukti dar du fakultatyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai: nusikalstamos veikos padarymo būdas ir nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės.

Kaip nurodyta BK 225 straipsnyje, visos kyšininkavimo veikos gali būti padaromos dviem būdais: tiesioginiu ir netiesioginiu. Pirmasis būdas siejamas su tokiomis situacijomis, kai kyšininkavimo veikas kaltininkas daro „pats asmeniškai, be tarpininkų“²⁵⁹. Dažniausiai kyšininkavimas padaromas būtent šiuo būdu. Pavyzdžiui, „G. G. pagal BK 225 straipsnio 2 dalį nuteistas už tai, kad, būdamas valstybės tarnautoju, savo naudai tiesiogiai reikalavo ir priėmė 2500 Lt kyšį už neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus. G. G., būdamas (duomenys neskelbtini) tyrėju, atlikdamas ikiteisminį tyrimą Nr. (duomenys neskelbtini) dėl sukčiavimo, 2010 m. balandžio 1 d., tiksliau nenustatytu laiku, lauke prie Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato (duomenys neskelbtini) pastato, esančio (duomenys neskelbtini), pokalbio su įtariamuoju A. P. metu savo naudai tiesiogiai pareikalavo iš jo 1000 eurų (pagal oficialų Lietuvos banko kursą – 3452,80 Lt) kyšio už ikiteisminio tyrimo nutraukimą. Tęsdamas nusikalstamą veiką, G. G. 2010 m. rugpjūčio 16 d., apie 15.05 val., prie Šilo tilto, esančio Vilniuje, Antakalnio mikrorajone, automobilyje „Nissan Sunny“ (valst. Nr. (duomenys neskelbtini) susitiko su A. P. ir savo naudai tiesiogiai priėmė dalį reikalaujamo kyšio – 1000 Lt. Tęsdamas nusikalstamą veiką, G. G. 2010 m. rugsėjo 8 d., apie 15 val., (duomenys neskelbtini) kabinete Nr. 3 susitiko su A. P. ir savo naudai tiesiogiai pareikalavo ir priėmė kitą kyšio dalį – 1500 Lt.“²⁶⁰. Netiesioginis kyšininkavimas apima atvejus, kai kaltininkas arba pavojingas veikas atlieka pats, tačiau „užmaskuotais, akivaizdžiai nematomais būdais“, arba kai kaltininkas veikia

²⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-89/2009.

²⁵⁶ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2008 m. lapkričio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-365/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-89/2009.

²⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-389/2011.

²⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2006.

²⁵⁹ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 75.

²⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013.

per tarpininkus²⁶¹. Tarkim, vienoje savo nutarčių Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog „Apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, išsamiai ir teisingai aiškinant bendrininkavimo institutą baudžiamojoje teisėje, atsakyta į nuteistojo P. S. argumentus dėl jo nedalyvavimo nuteistajam A. B. darant atskiras nusikalstamas veikas. Byloje surinkti ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismų nuosprendžiuose analizuoti duomenys leido teismams daryti pagrįstas išvadas, kad ir tais atvejais, kai vienas A. B. provokuodavo (reikalaudavo) duoti kyšį, jį priimdavo, P. S. buvo žinoma apie A. B. veiksmus, jis suprato šių veiksmų turinį, A. B. veiksmai atitiko P. S. norus Tokiais atvejais kyšius P. S. priimdavo netiesiogiai. Iš byloje nustatytų aplinkybių buvo pagrindas daryti neabejotiną išvadą, kad P. S. tyčia apėmė bet kokius bendrininko veiksmus, kuriais buvo siekiama kyšio, ir jis už visas veikas baudžiamojon atsakomybėn patrauktas pagrįstai kaip bendrininkas. P. S. laikyti tik stebėtoju, neatsakingu už A. B. veiksmus, teisinio pagrindo nėra“. Šioje byloje asmeniu, per kurį netiesiogiai kyšininkauta, pripažintas nusikaltimo bendrininkas, tačiau praktikoje esama ir atvejų, kai tarpininku tapo nekaltas asmuo – „S. Š. [...] derinant automobilio įsigijimo aplinkybes, pažadėjo S. V. leisti išsipirkti UAB „R.“ turimą lengvąjį automobilį „Audi V8“ [...] už pusę jo vertės, t. y. 1 100 Lt, ir per kitą asmenį – UAB „S.“ vadybininką G. I., nesuprantančiam šių veiksmų nusikalstamo pobūdžio, iš S. V. priėmė 1 100 Lt kaip už parduodamą automobilį, tačiau S. V. neperdavė šio automobilio, ir 2011 m. liepos 13 d., apie 11.30 val., S. Š. minėtą sumą priskaičiavo kaip dalį kyšio iš 10 000 Lt jos anksčiau pareikalautos kyšio sumos ir tuo būdu netiesiogiai savo naudai priėmė iš S. V. dalį kyšio“²⁶².

Kyšininkavimo padarymo aplinkybės – kyšininkavimo veikos atliekamos už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą vykdant įgaliojimus. Jos yra antrasis kriterijus, lemiantis, pagal kurią BK 225 straipsnio dalį turi būti kvalifikuojama veika. „Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo kyšį priima, pažada ar susitaria jį priimti, reikalauja ar provokuoja jį duoti už teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, t. y. už tokius veiksmus (ar neveikimą), kuriuos valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo vykdydamas įgaliojimus gali ir privalo atlikti (ar neatlikti) kyšio davėjo interesais, veika kvalifikuojama pagal BK 225 straipsnio 1 dalį“²⁶³. Štai „S. Š. dirbdama UAB „S.“ [...] direktore ir būdama valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu [...] iš bankrutavusios UAB „R.“ [...] direktoriaus S. V., tiesiogiai savo naudai pareikalavo duoti 15 000 Lt kyšį už teisėtą veikimą, vykdant įgaliojimus, t. y. už tai, kad ji atliktų UAB „R.“ bankroto procedūras (sutvarkytų bendrovės dokumentaciją ir užregistruotų VŠĮ Registrų centre, paimtų pinigus iš Garantinio fondo ir sumokėtų UAB „R.“ darbuotojams darbo

²⁶¹ Ten pat.

²⁶² Lietuvos Apeliacinio Teismo 2013 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-319/2013.

²⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 4 d. „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“ // Teismų praktika. 2007, Nr. 26.

*užmokestį, sutvarkytų ir perduotų dokumentus į archyvą, atliktų kitus būtinus bankroto procedūrų veiksmus) ir likviduotų bendrovę*²⁶⁴.

„Jeigu kyšis priimamas, pažadama ar susitariama jį priimti, reikalaujama ar provokuojama jį duoti už neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, veika kvalifikuojama pagal BK 225 straipsnio 2 dalį. Kyšininkavimas už neteisėtą neveikimą yra tada, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo kyšio davėjo interesus patenkina ar žada patenkinti neatlikdamas veiksmų, kuriuos jis privalo atlikti vykdydamas įgaliojimus, o už neteisėtą veikimą – kai kyšio davėjo interesus patenkina ar žada patenkinti atlikdamas neteisėtus veiksmus, t. y. tokius, kokių valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo negali ir neturi atlikti vykdydamas įgaliojimus“²⁶⁵. Išanalizavus teismų praktiką pažymėtina, kad pastaroji kyšininkavimo padarymo aplinkybė dažniausiai pasireiškia administracinių teisės pažeidimų nefiksavimu, už ką ir yra atliekamos kyšininkavimo veikos. *„Tai, ar kyšius davę asmenys procesų metu dėl administracinių teisės pažeidimų padarymo būtų buvę pripažinti kaltais padarę atitinkamus pažeidimus, ar tokie procesai būtų pasibaigę kitokiais sprendimais, įtakos nuteistųjų veikų kvalifikavimui neturi*“²⁶⁶. Kita svarbi analizuojamo kyšininkavimo požymio vertinimo taisyklė įtvirtinta vienoje kasacinės instancijos teismo nutarčių, nurodančių, jog *„vertindama įstatymo pritaikymo tinkamumą pagal byloje nustatytas aplinkybes, kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymi: byloje nustatyta, kad kasatorius pareikalavo iš I. V. kyšio, o po to jį priėmė už tai, kad jis nesurašys administracinio teisės pažeidimo protokolo; vertinant tokio neveikimo teisėtumą, būtina nustatyti, ar I. V. buvo padaręs administracinį teisės pažeidimą, t. y. ar buvo pagrindas tą protokolą surašyti; teismas nustatė, kad teisės pažeidimo I. V. nebuvo padaręs, t. y. pagrindo surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolo nebuvo; iš čia išplauktų, kad L. D. priėmė kyšį už teisėtą neveikimą (protokolo nesurašymą, kai jo surašyti ir nereikėjo); esant tokioms aplinkybėms, L. D. veika atitinka BK 225 straipsnio 1 dalies dispoziciją – valstybės tarnautojo reikalavimas ir priėmimas kyšio už teisėtą neveikimą vykdant įgaliojimus.[...] Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad byloje nustatyta dar viena aplinkybė – kad L. D. melagingai pranešė I. V., jog šis neva yra padaręs administracinį teisės pažeidimą (nelegaliai įdarbinęs individualioje įmonėje savo žmoną), už kurį gali būti griežtai nubaustas. Jei ta aplinkybė nebūtų melaginga, o atitiktų tikrovę, L. D. neveikimas – administracinio teisės pažeidimo protokolo nesurašymas – būtų neteisėtas neveikimas vykdant įgaliojimus. Tokia nusikalstama veika atitiktų BK 225 straipsnio 2 dalies dispoziciją. Būtent taip situaciją suvokė I. V. (jis patikėjo, kad jį yra už ką bausti administracine*

²⁶⁴ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2013 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-319/2013.

²⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 4 d. „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“//Teismų praktika. 2007, Nr. 26.

²⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-178/2012.

tvarka). Todėl I. V. manė, kad iš jo reikalaujama kyšio už neteisėtą neveikimą. Pirmosios instancijos teismas buvo kvalifikavęs nuteistojo L. D. veiką pagal BK 225 straipsnio 2 dalį pagal tai, kaip situaciją suvokė nukentėjusysis. Šis teismas buvo netinkamai pritaikęs baudžiamąjį įstatymą, nes nusikaltimo subjektyvioji pusė nustatoma pagal kaltininko (ne nukentėjusiojo) psichinį santykį su daroma veika ir jos padariniais (BK 15 straipsnis). Byloje nustatyta, kad kasatorius suvokė, jog kyšio jis reikalauja už teisėtą neveikimą²⁶⁷. Taigi jei kaltininkas suvokia, kad kyšininkauja už teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant savo įgaliojimus, jo veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 225 straipsnio 1 dalį (jei kyšio vertė yra ne mažesnė kaip 1 ir ne didesnė kaip 250 MGL), nesvarbu, kaip šią situaciją suvokia nukentėjusysis.

2.6. Subjektyvieji kyšininkavimo požymiai

Pagrindinis subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis - kaltė - kyšininkavime pasireiškia tik tiesiogine tyčia²⁶⁸. Remiantis teismų praktika²⁶⁹, galima daryti išvadą, jog tai reiškia, kad kaltininkas suvokia, kad:

- 1) jis yra valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo;
- 2) tiesiogiai ar netiesiogiai priima, pažada arba susitaria priimti neteisėtą ar nepagrįstą atlygį, reikalauja ar provokuoja jį duoti;
- 3) šios veikos atliekamos už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus;
- 4) tokiu savo elgesiu jis kėsina į kyšininkavimo objektą;
- 5) kyšio davėjas irgi supranta, kad naudą suteikia neteisėtai ar nepagrįstai;
- 6) pavojingą veiką atlieka kyšį duodančio asmens (ar jo giminaičių, artimųjų, draugų) interesais.

Nustačius, kad kaltininkas kurio nors šių požymių nesuvokė, jis išteisinamas, pavyzdžiui, „N. D. buvo kaltinama savo tarnybiniame kabinete priėmusi iš R. B. ne mažiau kaip vieno tūkstančio litų kyšį, prižadėdama tikėtis jam palankių sprendimų dėl degalinės statybos“²⁷⁰. Apeliacine tvarka bylą nagrinėjęs Kauno apygardos teismas patvirtino išteisinamąjį pirmos instancijos teismo nuosprendį. Vienas tokio jo sprendimo motyvų – „pirmosios instancijos teismas nenustatė [...] aplinkybių, patvirtinančių, kad N. D. būtų žinojusi ar supratusi, jog jos kabinete paliktame voke yra pinigai. Išteisintoji N. D. savo kaltės nei ikiteisminio, nei teisminio bylos nagrinėjimo metu nepripažino, tvirtino neturėjusi jokio suinteresuotumo priimti kyšį iš R. B., jokių pinigų iš pastarojo neėmė, nieko jam nesiūlė ir

²⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 514/ 2005.

²⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-89/2009.

²⁶⁹ Vilniaus apygardos teismo 2012 m. sausio 16 d. Vilniaus apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-203-303/2011.

²⁷⁰ Kauno apygardos teismo 2011 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-131-508/2011.

nežadėjo. 2009-12-16 kabinete kalbėjosi su R. B. apie numatomą statyti degalinę, susipažino su esama situacija ir R. B. išeidamas ją pasveikino su artėjančiom šventėm bei paliko sveikinimą, t.y. atviruką įdėtą į voką, kurį ji greičiausiai perdavė sekretorei arba išmetė“²⁷¹.

Problematiškesnis valinio kriterijaus detalizavimas. Teismų praktikoje galima rasti teiginių, jog „darydami šias nusikalstamas veikas nuteistieji A. B. ir P. S. veikė tiesiogine tyčia, t. y. liudytojus provokuodami duoti kyšį, atskirais atvejais reikalaudami duoti kyšius bei juos priimdami jie suvokė savo daromos veikos pavojingą pobūdį ir norėjo taip elgtis“²⁷², taigi valinis kyšininkavimo kaltės momentas nusakomas žodžiais „norėjo taip elgtis“ ir, pavyzdžiui, pažadėjimo priimti kyšį atveju skambėtų taip: nori žadėti priimti kyšį. Reikia sutikti su nuomone, kad tokia formuluotė teisinga tik kai kyšis yra priimamas. Kitas kyšininkavimo veikas kaltininkas realizuoja ne tam, kad tik jas atliktų, o siekdamas tikslo – priimti kyšį. Dėl to realizavus kitą/kitas nei kyšio priėmimas kyšininkavimo veiką/veikas turi būti nustatomas ne tik noras ją/jas padaryti, bet ir siekis priimti kyšį. Iš to galima daryti išvadą, kad valinis kriterijus turėtų būti nusakomas taip: kyšio priėmimo atveju – norėjo taip veikti, jei atliekama/atliekamos kita/kitos kyšininkavimo veika/veikos – norėjo taip veikti ir priimti kyšį²⁷³.

Motyvai nėra įtraukti į kyšininkavimo sudėtį ir gali būti įvairūs – tiek savanaudiški, tiek siekis padėti „giminaičiams, draugams, jų firmoms, taip pat labdaros organizacijoms ir pan.“²⁷⁴.

Dėl kyšininkavimo tikslo vienos nuomonės nėra. Nesutariama dėl to, ar jis įtvirtintas kyšininkavimo sudėtyje. BK komentare nurodoma, kad kyšininkavimo tikslas nėra numatytas šios veikos sudėtyje²⁷⁵. Priešingai mano I. Gavelytė, teigianti, kad kyšininkavimo tikslas įstatyme nurodytas²⁷⁶. Manome, kad pastarajai nuomonei reikia pritarti, nes BK 225 straipsnio pirmose keturiose dalyse vartojami žodžiai „savo ar kitų naudai“ reiškia, kad šia nusikalstama veika kaltininkas siekia tikslo - tam tikros neteisėtos ar nepagrįstos naudos sau arba kitam jo nurodytam asmeniui²⁷⁷. Toks kyšininkavimo tikslo aiškinimas paneigia teorijoje randamą teiginį, jog analizuojamos nusikalstamos veikos tikslai yra savanaudiški²⁷⁸, nes šis terminas siejamas su naudos siekimu sau²⁷⁹, tuo tarpu kaip matyti iš BK 225 straipsnio dispozicijos, jos gali būti siekiama ne tik sau, bet ir kitiems asmenims.

²⁷¹ Kauno apygardos teismo 2011 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-131-508/2011.

²⁷² Lietuvos Apeliacinio Teismo 2011 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114/2011.

²⁷³ Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2004. P. 144 – 160.

²⁷⁴ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 92.

²⁷⁵ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 87.

²⁷⁶ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 92.

²⁷⁷ Ten pat.

²⁷⁸ Pavilionis V., Prapiestis J., Nocius J. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 291.

²⁷⁹ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53. P. 92.

3. KYŠININKAVIMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ VALSTYBĖS TARNYBAI

Kyšininkavimas nėra vienintelė nusikalstama veika, kuria saugoma valstybės tarnyba ir viešieji interesai, nes be jo BK XXXIII skyriuje įtvirtinti dar penkių nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų sudėčių požymiai. Dėl to, siekiant teisingai kvalifikuoti kyšininkavimą, svarbu žinoti ne tik jo požymius, bet ir tai, kaip jį atskirti nuo panašių nusikalstamų veikų – prekybos poveikiu ir piktnaudžiavimo.

BK 226 straipsnyje numatyta prekyba poveikiu gali būti skirstoma į poveikiu prekiaujančio asmens papirkimą (BK 226 straipsnio 1 dalis) ir poveikiu prekiaujančio asmens kyšininkavimą (BK 226 straipsnio 2 dalis). Būtent pastarojo atribojimas nuo kyšininkavimo ir yra aktualus. Kitaip nei iki, po 2011 metų BK pataisų, poveikiu prekiaujančio asmens kyšininkavimas pasireiškia tokiais pačiomis alternatyviomis veikomis kaip ir kyšininkavimas – kyšio priėmimu, pažadėjimu, susitarimu priimti kyšį, jo reikalavimu ar provokavimu. Taigi dabar pastebimi tik du pagrindiniai šių nusikalstamų veikų skirtumai. Pirmas – jų subjektas. Kyšininkavimo subjektu yra specialaus subjekto požymį turintis asmuo – valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, poveikio prekiaujančio asmens kyšininkavimo – bet kuris pakaltinamas 16 metų sulaukęs fizinis asmuo, taip pat juridinis asmuo. Antras skirtumas – aplinkybė, už kurią atliekamos pavojingos veikos. Kyšininkavimo atveju jos realizuojamos už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą vykdant įgaliojimus, prekybos poveikiu – už kaltininko pasinaudojimą savo visuomenine padėtimi, tarnyba, įgaliojimais, giminyse, pažintimis ar kita tikėtina arba tariama įtaka valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai, tarptautinei viešajai organizacijai, jų valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui pažadant paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, kad šie teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų vykdant įgaliojimus.

Prieš pradedant nagrinėti kyšininkavimo ir piktnaudžiavimo skirtumus, naudinga aptarti šių nusikalstamų veikų tarpusavio santykį. Teorijoje²⁸⁰ bei teismų praktikoje pažymima, kad *„kyšininkavimas savo esme visada kartu yra ir piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, todėl santykis tarp šių dviejų giminingų normų įvardijamas kaip bendrosios normos (piktnaudžiavimas) ir specialiosios normos (kyšininkavimas) konkurencija“*²⁸¹. Šios rūšies konkurencijos įveikimui naudojama taisyklė, jog *„pirmenybė teikiama specialiajai normai,*

²⁸⁰ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 106.

²⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013.

kurios visiškai pakanka veikai kvalifikuoti²⁸². Tiesa, piktnaudžiavimo ir kyšininkavimo normų taikymas iš sutapties galimas, tačiau „tik tuo atveju, kai šios dvi nusikalstamos veikos nėra tiesiogiai susijusios ir skiriasi savo faktinėmis aplinkybėmis“²⁸³. Pavyzdžiui, kasacinės instancijos teismas konstatavo, kad „G. G. veiksmai nepagrįstai kvalifikuoti dar ir kaip piktnaudžiavimas pagal BK 228 straipsnio 1 dalį. [...] Iš kaltinamojo akto ir teismo nuosprendžio matyti, kad G. G. piktnaudžiavimo nusikalstamos veikos inkriminavimas pagrįstas epizodu, kai šis suklautojo dokumentą ir jį panaudojo. Toks kvalifikavimas būtų pagrįstas, jeigu šie veiksmai nebūtų sudedamoji atskleisto kyšininkavimo dalis. Tačiau pagal byloje nustatytas aplinkybes netikro dokumento išsiuntimas 2010 m. rugpjūčio 17 d. faksu A. P. darbovietai buvo glaudžiai susijęs su kyšininkavimo veiksmais. Iš A. P. parodymų ir kitų byloje esančių duomenų matyti, kad palankaus pranešimo (rašto) išsiuntimas darbovietai apie A. P. statuso pasikeitimą byloje buvo jo korupcinių derybų su G. G. objektas, šį raštą G. G. išsiuntė kitą dieną po to, kai gavo pirmąją kyšio dalį. Todėl piktnaudžiavimas suklautojant dokumentą ir jį panaudojant nevertintinas kaip atskira nuo kyšininkavimo nusikalstama veika. Atsižvelgiant į tai, teismų sprendimai keistini, bylos dalis dėl nuteisimo už piktnaudžiavimą pagal BK 228 straipsnio 1 dalį nutraukтина, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių“²⁸⁴. Priešingą situaciją gerai iliustruoja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, kurioje patvirtintas apeliacinės instancijos teismo nuosprendis, kuriuo D. D. nuteistas pagal BK 225 straipsnio 4 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį už tai, jog „būdamas valstybės tarnautoju – dirbdamas (duomenys neskelbtini) policijos nuovados tyrėju [...] 2009 m. balandžio 7 d. , [...] veikdamas kaip policijos pareigūnas ir vykdydamas policijos pareigūno įgaliojimus, [...] atvyko į Kauno miesto geležinkelio stoties turgavietę, [...] ten gavęs piliečių D. S., I. G., R. S., N. S., R. R., V. R., A. J., V. J. pasirašytą pareiškimą dėl galbūt nusikalstamų ir kitų neteisėtų pil. T. J. veiksmų, sukvietė visus pareiškime pasirašiusius asmenis ir T. J. į turgavietėje esančias administracijos patalpas [...] ir buitinio pokalbio forma sprendė kilusį ginčą tarp pareiškėjų ir T. J.. Pareiškėjams išsiskirsčius, T. J. nurodė, jog ši pagal turimą pareiškimą gali būti nubausta penkiolikai parų arešto arba 300 Lt pinigine bauda, taip aiškiai leisdamas suprasti, kad pareiškimas gali būti netiriamas davus jam pinigų, o jeigu nebus duotas kyšis, bus teisėtai veikama; taip provokavęs duoti kyšį, ten pat, tuo pačiu laiku už neteisėtą neveikimą vykdamas įgaliojimus savo naudai tiesiogiai priėmė iš T. J. mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį – 100 Lt ir nurodė, kad pareiškimas tiriamas nebus. [...] Be to, šiurkščiai pažeisdamas Lietuvos Respublikos įstatymus, peržengdamas jam suteiktų įgaliojimų ribas – tyčia nesilaikydamas 2007 m. kovo 29 d. Centro PK viršininko įsakymu Nr. 22-V-13 „Dėl prižiūrimų teritorijų priskyrimo Centro policijos nuovados pareigūnams“ paskirstymo

²⁸² Ten pat.

²⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013.

²⁸⁴ Ten pat.

[...]savavališkai 2010 m. rugpjūčio 4 d. atvyko į jam nepriskirtą veiklos teritoriją – Kauno miesto geležinkelio stoties turgavietę, [...]turėdamas tikslą sudaryti ūkio subjekto tikrintoją įvaizdį – tariamai tikrinti T. J. ūkinę, komercinę, finansinę veiklą, tokiu būdu siekdamas iš jos gauti turtinės naudos, įmonės „N“ kioske Nr. 40 ten dirbančios T. J. neteisėtai pareikalavo pateikti patikrinimui prekių įsigijimo dokumentus, orderius, sutartis ir kitus dokumentus, gautų dokumentų netikrinęs ir taip duodamas T. J. suprasti duoti pinigų, pasirašė patikros žurnale, jog pažeidimų nenustatyta, ir iš T. J., veikusios pagal teismo leidimą atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, paėmė 200 Lt ir iš įvykio vietos pasišalino. [...]dėl to didelės žalos patyrė valstybė“²⁸⁵. Šiuo atveju kyšis priimtas už tai, jog nebūtų tiriamas pareiškimas, o piktnaudžiavimas pasireiškė įgaliojimų viršijimu, nuteistajam atliekant tarnybines pareigas ne jam priskirtoje veiklos teritorijoje ir paimant 200 litų, taigi piktnaudžiavimas nebuvo sudedamoji kyšininkavimo dalis, šios nusikalstamos veikos nėra susijusios, todėl nuteistojo veiksmai tinkamai kvalifikuoti kaip kyšininkavimo ir piktnaudžiavimo sutaptis.

Tam, kad žinotume, kurią teisės normą – bendrąją (piktnaudžiavimo) ar specialiąją (kyšininkavimo) – taikyti, būtina išsiaiškinti, kuo jos skiriasi. Pirmiausia piktnaudžiavimas pasireiškia kitomis nei kyšininkavimas pavojingomis veikomis – piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimu. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi „suprantamas kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, o įgaliojimų viršijimas – įstatymais ir kitais teisės aktais valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimas. Įgaliojimų viršijimas padaromas tik neteisėtu veikimu“²⁸⁶. Antrasis lyginamų nusikalstamų veikų skirtumas yra piktnaudžiavimo padariniai - didelė žala valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui²⁸⁷. „Turtinė žala laikytina didele, kai ji viršija 250 MGL dydžio sumą“²⁸⁸. Apie kitokio pobūdžio (fizinio, neturtinio) žalos dydį „turi būti sprendžiama kiekvienoje konkrečioje baudžiamojoje byloje“²⁸⁹.

Su minėtais padariniais susijęs trečiasis piktnaudžiavimo ir kyšininkavimo skirtumas – baigtumo momentas. Piktnaudžiavimo sudėtis materiali, jis laikomas baigtu atsiradus įstatyme numatytiems pavojingiems padariniams, kyšininkavimo – formali, jo baigtumas siejamas su kurios nors kyšininkavimo veikų padarymu.

²⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013.

²⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 4 d. „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“//Teismų praktika. 2007, Nr. 26.

²⁸⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

²⁸⁸ Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 103.

²⁸⁹ Ten pat.

Dėl aplinkybės, už kurią gaunama nauda, kaip kyšininkavimą nuo piktnaudžiavimo skiriančio bruožo, vieningos teismų praktikos nėra. Pavyzdžiui, J. Z. veiksmas, kai jis, būdamas valstybės tarnautoju, už atlygį įnešė į X tardymo izoliatoriaus kamerą kalinamiesiems draudžiamų turėti daiktų ir reikmenų sąraše nurodytus draudžiamus įsinešti ir laikyti daiktus, kvalifikuoti pagal BK 228 str. 2 d.²⁹⁰. Pagal BK 228 str. 2 d., 24 str. 6 d., 200 str. 1 d. kvalifikuota ir valstybės tarnautojos už piniginį atlygį suteikta pagalba neteisėtai iš Lietuvos Respublikos per Vilniaus teritorinės muitinės Vilniaus pašto postą neišvežant 319 vnt. mobiliųjų telefonų, kurių muitinė vertė, įskaitant privalomus sumokėti mokesčius, viršijo 250 MGL dydžio sumą²⁹¹. Kaip matome, atlygio gavimas už konkretų neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus šiose bylose įvertintas kaip piktnaudžiavimas. Vis dėlto daugumoje bylų laikomasi nuostatos, kad „*Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo gauna turtines vertybes ar paslaugas, kurias kitas asmuo jam perduoda ar suteikia ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) vykdant įgaliojimus, BK 225 straipsnis netaikomas*“²⁹². Pavyzdžiui, M. S. nuteistas pagal BK 228 straipsnio 2 dalį už tai, kad jis, „*dirbdamas vyresniuoju pasieniečiu Lavoriškių sienos perėjimo punkte, neteisėtai paėmė iš kertančių valstybės sieną vairuotojų pinigus, kuriuos šie davė nieko neprašydami, ne už kokių nors konkrečius veiksmus (ar jų neatlikimą), nes per valstybės sieną važiavo teisėtai ir tik norėjo išvengti dirbtinai užtęsto nepraleidimo vykti neva tikrinant dokumentus ar transporto priemones*“²⁹³. Šios citatos leidžia daryti išvadą, jog kyšiu nauda laikoma tuomet, kai kyšininkavimo subjektas ją gauna už konkretų veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus. Svarbu, kad „*šie tarnybiniai veiksmai (ar neveikimas), už kuriuos gaunamas atlygis, turi būti aiškūs tiek kyšio ėmėjui, tiek davėjui*“²⁹⁴. Tuo tarpu jei tas pats subjektas naudą gauna tikintis įgyti jo palankumą, išvengti nemalonumų ateityje ir panašiai, tokia veika, atsižvelgiant į kitas nustatytas bylose aplinkybes, kvalifikuojama kaip piktnaudžiavimas²⁹⁵.

²⁹⁰ Lietuvos Apeliacinio Teismo 2013 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-591/2013.

²⁹¹ Vilniaus apygardos teismo 2013 m. gegužės 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-312/2013.

²⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013.

²⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-325/2012.

²⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38/2012.

²⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-325/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-89/2009.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Palyginus tarptautiniuose bei Europos Sąjungos teisės aktuose ir BK įtvirtintą kyšininkavimo reglamentavimą galima pastebėti, kad BK numatyti objektyvieji ir subjektyvieji kyšininkavimo požymiai, nepaisant nedidelių neatitikimų, suderinti su šių teisės aktų nuostatomis.

2. Atsižvelgiant į baudžiamosios teisės teorijoje nurodomus kyšio kaip neturtinės naudos kriminalizavimo privalumus ir trūkumus, siūlytina už kyšininkavimą, kai kyšis pasireiškia kitokios asmeninės naudos forma, numatyti ne baudžiamąją, o administracinę atsakomybę. Toks teisinis reguliavimas padėtų išspręsti su dabartiniu kyšio reglamentavimu susijusias problemas: nebeliktų prieštaravimo ultima ratio, asmenų lygybės įstatymui principams, nebūtų pažeidžiama kyšininkavimo kriminalizacijos patirtis, nebereiktų svarstyti, kaip keisti BK 225 straipsnį, kad nereiktų nustatyti neturtinio kyšio vertės, kas pagal galiojantį reglamentavimą yra būtina norint kvalifikuoti veiką. Be to, kyšio vertė yra vienas baudžiamosios atsakomybės už kyšininkavimą diferencijavimo kriterijų, įstatymų leidėjas veikos pavojingumą sieja su objektyvia kyšio verte rinkoje, o kyšio kaip neturtinės naudos požymis yra tokios vertės neturėjimas, todėl šiuo atžvilgiu kyšininkavimas, kai kyšiu tampa neturtinė nauda, nėra pavojinga veika.

3. Kyšiu gali tapti tiek nemokami lytiniai santykiai su seksualinės paslaugas teikiančiais, tiek su to nedarančiais asmenimis. Šio pobūdžio santykiai tarp tarnybiškai priklausomų asmenų kaip kyšis nevertinami tik kai atliekamos privertimo lytiškai santykiauti požymį atitinkančios pavojingos kyšininkavimo veikos: kyšio reikalavimas ar jo provokavimas.

4. Pagrindiniai požymiai, padedantys atriboti kyšį nuo dovanos: dovana duodama asmeninių santykių pagrindu; abu veikiantieji suvokia, kad ji nesusijusi su dovanotojo interesų realizavimu apdovanotajam vykdant įgaliojimus.

5. Siekiant išvengti kvalifikavimo problemų, siūlytina susitarimą priimti kyšį laikyti pažadėjimo jį priimti rūšimi, kai ne tik duodamas žodis kyšį priimti, bet ir susitariama dėl jo pobūdžio, dydžio, priėmimo laiko ir/ar kitų aplinkybių ir iš kyšininkavimo sudėties panaikinti susitarimo priimti kyšį požymį.

6. Kyšininkavimas laikomas baigtu nuo bent vienos kyšininkavimo veikų atlikimo. Keitėsi kyšininkavimo, atskleisto taikant nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, kvalifikavimas. Iki 2008 metų tokios situacijos buvo vertinamos kaip pasikėsinimas kyšininkauti, po minėtų metų – kaip baigta nusikalstama veika.

7. Kyšininkavimo subjektas turi turėti specialaus subjekto požymį – būti valstybės tarnautoju ar jam prilygintu asmeniu. Tokį statusą turinčių asmenų sąrašas detalizuojamas BK

230 straipsnyje. Siūlytina iš šio straipsnio pirmos dalies pašalinti teisėjų kategoriją, nes pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, Teismų įstatymą bei Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymą teisėjai yra valstybės pareigūnai, o aiškinamajame rašte nurodytas jų išskyrimo į atskirą valstybės tarnautojų kategoriją argumentas pasikeitus jame minimam įstatymui yra nebeaktualus.

8. Nuo prekybos poveikiu kyšininkavimas skiriasi subjektu ir aplinkybe, už kurią atliekamos pavojingos veikos. Nuo piktnaudžiavimo jį skiria keturi aspektai: lyginamos nusikalstamos veikos pasireiškia skirtingomis pavojingomis veikomis; į piktnaudžiavimo sudėtį įtrauktas pavojingų padarinių požymis; jis laikomas baigtu atsiradus įstatyme numatytiems pavojingiems padariniams; daugumoje bylų kyšiu nauda laikoma tuomet, kai kyšininkavimo subjektas ją gauna už konkretų veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, jei tas pats subjektas naudą gauna tikintis įgyti jo palankumą, išvengti nemalonumų ateityje ir panašiai, tokia veika, atsižvelgiant į kitas nustatytas byloje aplinkybes, kvalifikuojama kaip piktnaudžiavimas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos // Valstybės žinios. 2002, Nr. 23-853.
2. Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos // Valstybės žinios. 2002, Nr. 126-5733.
3. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją // Valstybės žinios. 2006, Nr. 136-5145.
4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹, 68² straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 81-3959.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8¹, 32, 35, 82, 82¹, 117, 212¹, 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 73¹, 74, 82², 213², 321³ straipsniais, 74¹, 283 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66 -2112.
8. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
9. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
10. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002, Nr. 851.
11. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Civilinės teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002, Nr. 126-5726.
12. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, ir jos protokolų, parengtų vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsniu, ratifikavimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 67-2354.
13. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
15. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 54-2140.
16. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos statutas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 38-1656.

17. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.
18. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 46-851.
19. Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 75-2271.
20. Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo pavadinimo, 1, 2, 3, 4, 5, 7 straipsnių ir įstatymo priedėlio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 131-5021.
21. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.
22. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.
23. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.
24. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 67-1659.
25. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 68-1633.
26. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas // Vyriausybės žinios. 1961, Nr. 18 -148.
27. Protokolas, parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, pridedamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4178
28. Protokolas, parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, pridedamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4178.
29. Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje (2003/568/TVR) // Specialus leidimas. 2004, Nr.1.

Specialioji literatūra

30. Abramavičius A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos // Teisė. 2005, Nr. 54.
31. Abramavičius A., Aidukas A., Aliukonienė R. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010.
32. Abramavičius A., Aliukonienė R., Baranskaitė A. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009.

33. Abramavičius A., Mickevičius D., Švedas G. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
34. Bieliūnas E., Čepas A., Ignotas M. ir kt. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989.
35. Čaikovski A. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės reikšmė reglamentuojant ir aiškinant nacionalinėje teisėje baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą tarnyba // Teisė. 2005, Nr. 54.
36. Čaikovski A. Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai // Jurisprudencija. 2007, Nr. 6(96).
37. Fedosiuk O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė // Jurisprudencija. 2012, Nr. 19(2).
38. Fedosiuk O. Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo // Jurisprudencija. 2012, Nr. 19(3).
39. Gavelytė E. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė. 2004, Nr. 53.
40. Gruodytė E. Nukentėjusiojo samprata „Nusikaltimų valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklai“ skyriuje//Jurisprudencija. 2007, Nr. 1(91).
41. Gruodytė E. Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje//Jurisprudencija. 2006, Nr. 7(85).
42. Jovaišas K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai valstybės tarnybai // Teisės problemos. 1996, Nr. 1.
43. Michailovič I. Korupciją pagal Europos Sąjungos dokumentus ir kai kurie Lietuvos baudžiamojo teisinio reglamentavimo aspektai//Teisė. 2004, Nr. 50.
44. Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V. ir kt. Lietuvos respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.
45. Mikelėnas V., Vileita A., Taminskas A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga, Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
46. Pakštaitis L. Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S) . Vilnius: LTU, 2004.
47. Pakštaitis L. Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus // Jurisprudencija. 2001, Nr. 23(15).
48. Pavilionis V., Prapiestis J., Nocius J. ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001.

49. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.
50. Pranka D. Pasikėsiniimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje // Jurisprudencija. 2008, Nr. 11(113).

Teismų praktika

51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2003.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-485/2004.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K - 290/2004.
54. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-24-2005.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-309/2005.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 514/ 2005.
57. Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111/2006.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2006.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-462/2006.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 5 d. nutartis Nr. 2K-649/2006.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 4 d. „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“//Teismų praktika. 2007, Nr. 26.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-2/2007.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-605/2007.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 601/ 2007.

65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-286/2008.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2008.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-181/2008.
68. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2008 m. lapkričio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-365/2008.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-523/2008.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-11.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48/2009.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-89/2009.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-357/2009.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54/2010.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-398/2010.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2011.
77. Vilniaus apygardos teismo 2010 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-1178/2010.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. sausio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-64/2011.
79. Kauno apygardos teismo 2011 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-131-508/2011.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2011.
81. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2011 m. spalio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114/2011.

82. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-993 648/2011.
83. Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531/2011.
84. Šiaulių apygardos Teismo 2012 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-44-135/2012.
85. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. sausio 16 d. Vilniaus apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-203-303/2011.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38/2012.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2012.
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-332/2012.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-325/2012.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-416/2012.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-178/2012.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2012.
93. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. vasario 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-141-166/2013.
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013.
95. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2013 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-319/2013.
96. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. gegužės 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-312/2013.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013.

98. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2013 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-591/2013.
99. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo 37 straipsnio pirmosios dalies 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 1996, Nr. 36-915.

Internetiniai šaltiniai

100. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-08-27.
101. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-08-27.
102. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-09-10.
103. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123¹, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 216, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228¹, 229, 230, 253¹, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297 IR 308¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 68¹ ir 68² straipsniais bei 44 ir 45 straipsnių

- pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383472&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-09-10.
104. Bendrieji veiksmai, Tarybos priimti remiantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsniu, dėl korupcijos privačiame sektoriuje (98/742/TVR) // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34830&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-05-07
105. Bribery Act 2010 // http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/pdfs/ukpga_20100023_en.pdf; prisijungimo laikas: 2013-08-27.
106. Dictionary // <http://dictionary.reference.com/browse/juror>; prisijungimo laikas: 2013-09-10.
107. Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.
108. Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-09-27.
109. Europos Sąjungos konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijos pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsnio 2 dalies c punktu // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=45054&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-05-05.
110. Explanatory report on Civil law convention on Corruption // http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Bl7_7QlX4DQJ:conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/174.htm+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt; prisijungimo laikas: 2013-05-05.
111. Explanatory Report on the Criminal law convention on Corruption // <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/173.htm>; prisijungimo laikas: 2013-05-05.
112. Jungtinių Valstijų kodeksas // <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/201>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.
113. Kanados baudžiamasis kodeksas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.

114. Latvijos Respublikos baudžiamasis įstatymas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.
115. Latvijos Respublikos baudžiamasis įstatymas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-09-27.
116. Lenkijos baudžiamasis kodeksas//https://www.imolin.org/doc/amlid/Poland_Penal_Code1.pdf; prisijungimo laikas: 2013-09-25.
117. Lietuvių kalbos žodynas // <http://www.lkz.lt/startas.htm>; prisijungimo laikas: 2013-07-15.
118. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89838&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-08-27.
119. Protokolas, parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, pridamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4178; Europos Sąjungos konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijos pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K. 3 straipsnio 2 dalies c punktu // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=45054&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2013-05-05.
120. Q Finance // <http://www.qfinance.com/dictionary/business-gift>; prisijungimo laikas: 2013-11-10.
121. Tarptautinių žodžių žodynas // <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=arbitras&wid=1521>; prisijungimo laikas: 2013-09-10.
122. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas// <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-08-27.
123. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas // <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; prisijungimo laikas: 2013-09-27.

APIBENDRINIMAS

KYŠININKAVIMO KVALIFIKAVIMO TEORINĖS IR PRAKTINĖS PROBLEMOS

Atsižvelgiant į tai, kad siekiant teisingai kvalifikuoti kyšininkavimą, būtina išanalizuoti jo požymius, o iki šiol Lietuvos baudžiamosios teisės literatūroje dažniausiai buvo nagrinėjami tik atskiri šio nusikaltimo požymiai, taip pat tai, kad po 2011 metų BK XXXIII skyriaus pataisų dalis šių minčių nebetinka dabartinei BK redakcijai, šiame magistro baigiamajame darbe, nagrinėjami kvalifikavimo problemų keliantys kyšininkavimo požymių aspektai. Pirmoje dalyje aptariamas šio nusikaltimo reglamentavimas tarptautiniuose ir Europos Sąjungos teisės aktuose, palyginamas juose ir BK įtvirtintų nuostatų suderinamumas. Antroje dalyje nagrinėjami objektyvieji ir subjektyvieji kyšininkavimo požymiai. Aptariamos šios nusikalstamos veikos dalyko, pavojingos veikos, subjekto, kaltės ir kitų požymių sampratos, jų atribojimo tarpusavyje bei kitos problemos, kylančios kvalifikuojant kyšininkavimą. Paskutinėje dalyje nagrinėjami kyšininkavimo atribojimo nuo kitų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams pagrindai.

SUMMARY

THE THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS OF QUALIFICATION OF BRIBERY

In pursuance of right qualification of bribery it is very important to analyse the features of this crime. Till now the majority of Lithuanian authors have examined only particular features of bribery. Also the Criminal Code of Republic of Lithuania changed in 2011 and some their ideas are not topical today. Because of these reasons, in this master work the author investigates the bribery features which raise the problems of qualification of this crime. In the first part of work the regulation of bribery according to international and European Union documents is discussed. Also the provisions of these documents and the Criminal Code of Republic of Lithuania are compared. In the second part the objective and subjective features of bribery are analysed. There is disputed the conceptions of matter, subject, guilt and other features, delimitation of each other and other problems connected with qualification of bribery. In the last part the grounds of delimitation between bribery and other crimes of XXXIII chapter of the Criminal Code of Republic of Lithuania are analysed.